

Juulia Lindroos
Saija Seppälä
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan
ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

SELVITYS PARITULKKAUKSEN TARPEESTA PUHEVAMMAISTEN TULKKAUKSESSA TULKKIEN NÄKÖKULMASTA

TIIVISTELMÄ

Juulia Lindroos

Saija Seppälä

Selvitys paritulkkauksen tarpeesta puhevammaisten tulkkauksessa tulkkien näkökulmasta

50 sivua, 3 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää paritulkkauksen tarvetta ja toteutumista puhevammaisten tulkkauksessa. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta puhevammaisten tulkkauksen tarpeista paritulkkauksen käyttöön, löytää paritulkkaukselle sopivia toteutustapoja ja mahdollisesti edesauttaa paritulkkauksen käyttöönottoa puhevammaisten tulkkauksessa. Paritulkkauksen tarvetta selvitettiin haastatteleamalla kolmea puhevammaisten tulkkiä lähi- ja etähaastatteluna. Tulkeilla oli työkokemusta 5–15 vuotta. Kahdella näistä tulkeista oli kokemusta paritulkkauksesta ja yhdellä kiinnostusta keskustella aiheesta.

Opinnäytetyön aineistonhankintamenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu ja teemat olivat: (1) paritulkkauksen käytännöt, (2) tulkkien keskinäinen yhteistyö sekä (3) tulkkauksen laatu ja kuormittavuus. Haastattelut litteroitiin ja aineisto analysoitiin käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tuloksista selvisi, että paritulkkaus on puhevammaisten tulkkauksessa vähäistä. Vähäisyyden yhdeksi syyksi pohdittiin sitä, että aktiivista dialogitulkkausta on vähemmän puhevammaisten tulkkauksessa, kuin esimerkiksi viittomakielen tulkkauksessa, jossa paritulkkaus pyritään välittämään automaattisesti yli kaksi tuntia kestäviin tai vaativan tason tulkkauksiin. Kansaneläkelaitoksen (Kela) välityskriteerien mukaan vaatavuuteen vaikuttaa esimerkiksi tulkkauksilanteen sisältö ja henkinen kuormitus. Puhevammaisten tulkkauksessa paritulkkausta tehdään pääasiassa työturvallisuustilanteissa, oikeustulkkauksessa ja ulkomaanmatkoilla. Yleisempi käytäntö on jakaa pitkä tulkkitalaus kahteen erilliseen työvuoroon kahdelle tulkille, kuin välittää tilaukseen paritulkkaus.

Yksi tärkeimmistä tuloksista oli, että paritulkkauksen edistämiseksi täytyisi määritellä puhevammaisten tulkkaukseen sopivat vaativan tason välityskriteerit, ja uudistaa tulkkauksen välitystä. Tulkit kokivat, että paritulkkaus voisi olla keino kuormittavuuden säätelyyn ja tulkkauksen laadun ylläpitämiseen. Paritulkkauksen tarve jakoi kuitenkin haastateltavien mielipiteitä, kaksi toivoi paritulkkaustyöskentelyn yleistymistä, ja yksi ei tuntenut tarvitsevänsä sitä lisää omaan työntekoonsa. Paritulkkauksen tarvetta pitäisi selvittää tulkeilta ja asiakkailta, ja tuoda tulokset tietoisuuteen. Vammaisjärjestöt olisivat yksi ideaali kanava kartoittamaan asiakkaiden tarpeita ja kehittämään heidän palveluitaan.

Asiasanat: haastattelututkimus, kehittäminen, puhevammaisten tulkit

ABSTRACT

Juulia Lindroos

Saija Seppälä

A study on the need for pair interpreting in interpreting for people with speech impairments from the perspective of interpreters

50 pages and 3 appendices

Spring 2023

Diakonia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Humanities

Interpreter (UAS)

The aim of this thesis was to study the need and implementation of pair interpreting in interpreting for people with speech impairments. This study also aims to raise awareness and potentially advance the practice of pair interpreting in interpreting for people with speech impairments. To explore the need for pair interpreting, three interpreters for people with speech impairments were interviewed, both in person and remotely. The years of work experience of the interpreters were between 5 and 15 years. The data collection method of the thesis was a semi-structured thematic interview, and the themes of the interviews focused on (1) the practices of pair interpreting, (2) the collaboration between interpreters, and (3) the quality and workload of interpreting. First the interviews were transcribed and then the material was analyzed using content analysis.

The main result of this study indicates that pair interpreting is not frequently used in the field of interpreting for people with speech impairments. It is not frequently used because there is less dialogue interpretation in interpreting for people with speech impairments than in sign language interpreting. In sign language interpreting, pair interpreting is provided for assignments lasting more than two hours or for interpreting at a demanding level. According to the Social Insurance Institution of Finland, the level of demandingness is influenced by, for example, the content of the interpreting situation and the mental workload. Pair interpreting for people with speech impairments is mainly used in safety situations, legal interpreting, and travel. Generally, a long day of interpreting is divided between two separate interpreters instead of using pair interpreting.

The major results can be summarized as follows: pair interpreting needs to be defined more suitably for interpreting for people with speech impairments. The benefits of pair interpreting include maintaining interpreting quality while reducing the workload. The results reveal divergent opinions regarding the practice of pair interpreting. While some individuals expressed hope for increased use of pair interpreting others did not feel that it was necessary for their work. In conclusion further research is necessary to explore the need of pair interpreting, and responses from interpreters and clients regarding the need should be surveyed. One ideal way to survey clients wishes might be through non-governmental organisations.

Keywords: development, interpreters for people with speech impairments, interview study

SELKOKIELINEN TIIVISTELMÄ

Tekijät: Juulia Lindroos ja Saija Seppälä

Opinnäytetyön nimi: Selvitys paritulkkauksen tarpeesta puhevammaisten tulkkauksessa tulkkien näkökulmasta

Sivumäärä: 50

Liitteiden määrä: 3

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK)

Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää, tarvitaanko paritulkkausta puhevammaisten tulkkauksessa.

Paritulkkaus tarkoittaa tulkkaustilannetta, jossa on kaksi tulkkiä samaan aikaan.

Toinen tulkki tulkaa,

ja toinen tulkki seuraa ja on tukena.

Tulkit vaihtavat vuoroa tulkkauksen aikana.

Tulkit ovat yhdessä vastuussa tulkkauksesta.

Opinnäytetyön tavoite on tiedottaa,

miten paritulkkausta tehdään ja,

miksi paritulkkaus olisi tärkeää.

Tavoitteena on myös lisätä paritulkkausta puhevammaisten tulkkaukseen.

Haastattelimme kolmea puhevammaisten tulkkiä.

Kaksi tulkkiä oli tehnyt paritulkkausta.

Kysymysten teemat olivat seuraavat:

1. Miten paritulkkausta tehdään?
2. Kuinka tulkit tekevät tulkkausta yhdessä?
3. Auttaako paritulkkaus tulkkauksen laatuun ja tulkkeja jaksamaan työssään?

Haastatteluissa tulkit kertoivat,
että paritulkkausta tehdään vähän.

Paritulkkausta oli tehty esimerkiksi oikeudessa ja ulkomaanmatkoilla.

Yleensä tulkit tekevät yksin töitä.

Jos tulkkityö on pitkä,
kaksi tulkkiä jakavat tulkkityön puoliksi.

Kaksi haastateltavista tulkeista toivoi,
että paritulkkausta tehtäisiin enemmän.

Paritulkkaus olisi hyödyllistä,
koska se parantaisi tulkkauslaatua.

Yksi tulkki ei kaivannut paritulkkausta työhönsä lisää.

Miten paritulkkausta voisi kehittää?

Kansaneläkelaitokselle pitäisi kertoa,
millaisiin tilauksiin tarvitaan paritulkkausta.

Vammaisjärjestöt voisivat kysyä puhevammaisilta ihmisiltä,
mitä mieltä he olisivat paritulkkauksesta.

Vammaisjärjestöt voisivat myös kehittää puhevammaisten tulkkauspalvelua.

Asiasanat: kehittäminen, haastattelututkimus, puhevammaisten tulkit

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 PUHEVAMMAISTEN TULKKIEN ASIAKASRYHMÄT	6
3 KOMMUNIKOINTI JA KOMMUNIKOINTIMENETELMÄT	7
3.1 Avusteiset kommunikointimenetelmät	8
3.2 Ei-avusteiset kommunikointimenetelmät	10
4 PUHEVAMMAISTEN TULKKAUKSEN JÄRJESTÄMINEN SUOMESSA .	12
4.1 Puhevammaisten tulkkaukspalvelun historiaa	12
4.2 Tulkkaukspalveluntuottajat ja välityspalvelut.....	14
4.3 Tulkkikoulutus Suomessa	15
5 PARITULKKAUS ERI ASIAKASRYHMIEN KANSSA	17
5.1 Paritulkkaukset viittomakielen ja kuurosokeiden tulkkauksessa	18
5.2 Paritulkkaukset puhevammaisten tulkkauksessa.....	18
5.3 Tulkkauksen kuormittavuus ja laatu	19
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN	21
6.1 Tutkimusmenetelmät, aineistonkeruu, analyysimenetelmät	21
6.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	24
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET TEEMOISTA.....	26
7.1 Paritulkkauksen käytännöt	26
7.2 Tulkkien keskinäinen yhteistyö.....	28
7.3 Laadun tae ja kuormittavuus	30
8 OPINNÄYTETYÖN MUUT TULOKSET	34
8.1 Asiakkaat	34
8.2 Tulkkien saatavuus	35
8.3 Kela.....	36
8.4 Paritulkkauksen edistäminen ja kehittäminen	38
9 POHDINTA	41

LÄHTEET	44
LIITE 1. Haastattelukutsun saatekirje	51
LIITE 2. Haastattelukutsun muokattu saatekirje	52
LIITE 3. Haastattelukysymykset	53

1 JOHDANTO

Paritulkkauksella tarkoitetaan tulkkausta, jossa samanaikaisesti kaksi tulkkia on yhdessä vastuussa tulkkauksesta. Tulkeista toinen aloittaa tulkkauksen ja toinen seuraa ja antaa tarvittaessa tukea tulkkaukseen. Tulkit vuorottelevat näitä aktiivitulkin ja tukitulkin rooleja tulkkauksen aikana. (Selin, 2001, s. 10–11.) Viittomakielen tulkkauksessa paritulkkaus on jo vakiintunut käytäntö, ja se takaakin tulkkauksen laadukkuutta sekä vähentää tulkkien kuormitusta (Laine, 2008, s. 4). Puhevammaisten tulkkauksessa tulkit työskentelevät yleensä yksin tai kaksi tulkkia jakaa pitkän työtilauksen kahteen erilliseen työvuoroon (Hietala & Lappalainen, 2017, s. 25–33). Tutkimuspainotteisen opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää paritulkkauksen tarpeellisuutta, käytäntöjä ja toteutumista puhevammaisten tulkkauksessa. Tavoitteenamme on lisätä tietoisuutta ja mahdollisesti edistää paritulkkauksen käyttöönottoa myös puhevammaisten tulkkauksessa.

Viittomakielen paritulkkauksesta on enemmän tutkimustietoa ja sovellamme sitä opinnäytetyössämme. Tulkkien ammattieettinen säännöstö velvoittaa tulkkeja tavoittelemaan tulkkauksen laadukkuutta ja jatkuvaa ammatillista kehittymistä (Puhevammaisten tulkit, 2021). Paritulkkaus on yksi merkittävä osatekijä laadukkaaseen tulkkaukseen. Myös reflektioiva keskustelu tulkkiparin välillä on tärkeää ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. (Heino, 2020, s. 10, s. 40.) Viittomakielen tulkkauksessa paritulkkaus tukee tulkkeen laatua (Laine, 2008, s. 4). Tarkoituksenamme on tässä opinnäytetyössä selvittää, toteutuuko tämä puhevammaisten paritulkkauksessa.

Valitsimme opinnäytetyön aiheen, koska Villikan ja Väisänen opinnäytetyössä ehdotettiin jatkotutkimusaiheeksi selvitystä, kuinka paritulkkaus tapahtuisi puhevammaisten tulkkauksessa (Villikka & Väisänen, 2020, s. 55). Toisessa puhevammaisten tulkkausta käsittelevässä opinnäytetyössä kerrotaan tulkkien kaipaavan työssäjaksamiseen keinoja, joita tulkkien keskinäinen yhteistyö voisi lisätä (Hietala & Lappalainen, 2017, s. 34–35). Opinnäytetyössämme selvitämme myös, toisiko tulkkipari tarvittavaa tukea.

Opinnäytetyössämme kerromme lyhyesti tulkkien asiakasryhmistä ja laajemmin kommunikointimenetelmistä, koska menetelmien käytön yksilöllisyys vaikuttaa paritulkkausten tarpeeseen enemmän kuin asiakkaan profiili. Kerromme Suomen tulkkaukspalvelujärjestelmästä ja tulkkikoulutuksesta, sekä puhevammaisten tulkkausten historiasta Suomessa, jotta lukija saa käsityksen alasta ja sen kehittymisestä. Kuvaamme paritulkkausten käyttöä eri asiakasryhmien kanssa ja käsittelemme tulkausta kuormittavuuden ja laadun näkökulmasta.

Haastattelimme kolmea puhevammaisten tulkkia, joilla oli kokemusta paritulkkauksesta tai mielipiteitä ja kiinnostusta aiheeseen. Yksi tulkki oli suorittanut erikoisammattitutkinnon ja kaksi tulkkia ammattikorkeakoulun. Toinen ammattikorkeakoulun käyneistä tulkeista oli suorittanut myös ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon. Työkokemusvuosia tulkeilla oli 5–15 vuotta. Toteutimme kaksi haastattelua puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Kysymykset teemoittelimme seuraavasti: (1) paritulkkausten käytännöt, (2) tulkkien keskinäinen yhteistyö sekä (3) tulkkausten laatu ja kuormittavuus. Teemat valitsimme aikaisemmista opinnäytetöistä, joissa käsiteltiin puhevammaisten tulkkausta.

Paritulkkausten kehittäminen puhevammaisten tulkkauksessa on ajankohtaista. Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:n (SPT ry) vuosikokouksessa esitettiin tulkkien huomioita paritulkkausten tarpeista ja näistä koottua Huomioita Kelalle -kirjelmää. SPT ry:n varapuheenjohtaja Sari Kivimäki lähetti meille 25.3.2023 sähköpostilla Huomioita Kelalle -kirjelmän, joka sähköpostitettiin Kansaneläkelaitokselle (Kela) 15.2.2023. Kirjelmässä olleet tulkkien huomiot paritulkkauksesta vastasivat osaltaan myös opinnäytetyömme tuloksia. Vertaamme kirjelmän sisältöä saamiimme opinnäytetyötuloksiin pohdinnassa.

2 PUHEVAMMAISTEN TULKKIEN ASIAKASRYHMÄT

Suomessa noin 65 000 ihmisellä on eriasteisia puheen ja kommunikoinnin vaikeuksia. Näistä 30 000 ihmistä tarvitsee puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. Puhevammaisella henkilöllä tarkoitetaan kuulevaa ihmistä, jolla on hankaluutta tulla toimeen arjen kommunikointitilanteissa puheen avulla. (Papunet, i.a. -e.) Puhevammaisten tulkin asiakkaat tarvitsevat tulkkausta joko oman viestintänsä tueksi, toisen tuottaman viestin ymmärtämiseksi tai tekstin lukemiseen ja kirjoittamiseen, tai useampaan näistä (Topo, 2000, s. 117).

Puhevamma voi johtua erilaisista syistä. Ennen syntymää, syntymän aikana tai ennen lapsen kolmen vuoden ikää tapahtuva kehityksellinen häiriö aiheuttaa kehitysvammaa ja cp-vammaa. Sikiön kehityksen aikana lapselle voi tulla kehitysvamma, cp-vamma tai autismikirjon häiriö. Kielen oppimisen jälkeen puhevamman voi aiheuttaa neurologiset syyt, esimerkiksi ALS, MS-tauti tai Parkinson, tai eriasteisista aivovaurioista johtuva afasia. Myös kuulon vaurioituminen voi tapahtua kielen oppimisen jälkeen. Kaikki nämä vammaryhmät ovat hyvin yksilöllisiä piirteineen, ja saattavat olla puhevammaisten tulkin mahdollisia asiakkaita. (Huuhtanen & Rautakoski, 2012 s. 93–94.) Jokainen puhevammainen henkilö saattaa käyttää kommunikointimenetelmäänsä yksilöllisesti (Topo, 2000, s. 117).

3 KOMMUNIKOINTI JA KOMMUNIKOINTIMENETELMÄT

Vuorovaikutus toisten ihmisten kesken on ihmisen olemassaololle elinehto. Vuorovaikutusriippuvuus on kirjoitettu jokaiseen ihmiseen biologisesti, ja ihminen on jo vastasyntyneenä kiinnostunut ihmisäänistä ja -kasvoista, ja riippuvainen häneen kohdistuvasta hoivasta ja huomiosta. (Launonen, 2012, s. 32.) Kommunikointiin tarvitaan kaksi tai useampi osallistuja, joista molemmat voivat lähettää haluamansa viestin ja vastaanottaa viestin, sekä aloittaa tai lopettaa vuorovaikutushetken. Jos vuorovaikutuskumppanilla on vaikeutta joko viestin lähettämisessä tai vastaanottamisessa, muodostuu kommunikaatioon yhteinen ongelma: kuinka molemmat vuorovaikutuskumppanit voisivat ymmärtää toisiaan. (Huuhtanen, 2012a. s. 12.)

Kommunikointi sisältää non-verbaaleja viestejä eli sanattomia viestejä, joita ovat muun muassa ilmeet, eleet, katse ja kehon asennot, sekä tiedostettuja sanallisia viestejä. Puhuminen on tyypillisin tapa kommunikoida. Puheen tuottaminen ja kielellisen kommunikoinnin sujuva hallitseminen koostuvat monista hienovaraisista osista. Ihmisen pitää pystyä esimerkiksi hallitsemaan puhe-elimistönsä lihaksia ja ohjata loogista ajatteluaan ja muistiaan nopeasti. Koska puhuminen vaatii keholta ja aivoilta monia yhtäaikaista prosesseja, on puheilmaisu myös herkkä vaurioitumaan. (Huuhtanen, 2012a, s. 13–15; Launonen, 2012, s. 32.) Monien erilaisten syiden vuoksi puhekyky saattaa joko puuttua kokonaan, olla puutteellista tai niin epäselvää, etteivät henkilön välittämät viestit tule ymmärretyiksi. Puheilmaisuun ongelmat saattavat olla joko pysyviä tai väliaikaisia. Tällöin henkilölle olisi löydettävä puhetta tukeva tai korvaava menetelmä kommunikaatioon. (Huuhtanen, 2012a. s. 15.)

AAC-menetelmät (Augmentative and Alternative Communication) tarkoittavat puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä ja mahdollistavat tarvittaessa kommunikoinnin. Puhetta tukevaa menetelmää voidaan käyttää tukemaan viestin välittymistä, jos henkilön puheen tuotto on epäselvää tai vaillinaista. Puhetta korvaavaa menetelmää käytetään silloin, kun henkilöltä puuttuu puhe kokonaan. AAC-menetelmiä voidaan käyttää sekä henkilön oman ilmaisun keinona, että tukemaan

ymmärtämistä viestien vastaanottavana osapuolena. AAC-menetelmiä ovat esimerkiksi kirjoittaminen, piirtäminen, viittomakommunikaatio, kuvat, esineet, ja blisskieli. (Huuhtanen, 2012a, s. 15–23.) Menetelmä valitaan käyttäjälle huomioon otettuna henkilön kognitiiviset, motoriset, kielelliset ja visuaaliset valmiudet. Yllä luetellut menetelmät toimivat myös monikanavaisesti eli multimodaalisesti siten, että kommunikaatiossa käytetään samanaikaisesti eri puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä, kuten esimerkiksi eleitä ja ilmeitä, viittomakommunikaatiota ja kuvia yhdessä. (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 37, 61.) AAC-menetelmät jaetaan avusteisiin ja ei-avusteisiin menetelmiin sen mukaan, käyttääkö henkilö viestin tuottamiseen apuvälinettä vai ei (Loncke, 2014, s. 4).

3.1 Avusteiset kommunikointimenetelmät

Avusteisessa kommunikointimenetelmässä henkilö ilmaisee viestinsä jotakin fyysistä apuvälinettä, esimerkiksi kirjaimia, kuvia tai bliss-symboleita, käyttäen. Avusteisia kommunikointimenetelmiä ovat esimerkiksi kirjoittaminen, esine- ja kuvakommunikaatio. (Loncke, 2014, s. 4–5.) Avusteisessa kommunikaatiossa saatetaan käyttää myös teknisiä apuvälineitä kuten tietokonetta, tablettia, puhelaitetta tai kommunikointilaitetta. Puhelaitteeseen äänitetään viesti, jonka puhevammaisen henkilö haluaa sanoa. Kommunikointilaitte puolestaan puhuu kirjoitetut viestit ääneen. (Papunet, i.a.-a.)

Kirjoittamista voi käyttää puhetta korvaavana tai tukevana menetelmänä. Jos henkilö kommunikoi kirjoittamalla, hänellä voi olla käytössään esimerkiksi aakkostaulu, josta kirjain kerrallaan kootaan henkilön tuottama viesti. (Loncke, 2014, s. 30–31.) Aakkostaulusta voi osoittaa kirjaimia esimerkiksi kädellä tai osoittimella. Jos asiakas ei pysty tekemään kirjainvalintaa edellä mainituilla tavoilla, hänellä voi olla käytössään esimerkiksi katsekehikko, josta valinta tehdään katseella. (Papunet, i.a.-c.) Kirjoittaja voi myös kommunikointilaitteelle, jonka näytölle viesti koostuu luettavaksi tai laite lukee viestin ääneen (Loncke, 2014, s. 30–31). Kirjoittamalla voi myös tukea puhevammaisen henkilön ymmärrystä, esimerkiksi keräämällä tukisanalista kuulijalle kirjoittamalla oleellisia asioita puhujan sanojen tahtiin. Piirtäminen on menetelmä, joka tukee henkilöä hänelle kohdistetun

puheen ymmärtämisessä esimerkiksi siten, että tuotetaan puhutun sanan lisäksi myös visuaalinen kuva viestistä. Piirroskuvia voi käyttää myös mielipiteen tai valinnan ilmaisuun. (Papunet, i.a.-d.)

AAC-menetelmänä voidaan käyttää myös kuvia, ja ne voivat olla esimerkiksi valokuvia tai erilaisia piirroskuvia (Beukelman & Mirenda, 2012, s. 52–55). Kuvat voivat olla erilaisissa kommunikointikansioissa tai käytössä voi olla sähköinen kommunikointiohjelma, joka on esimerkiksi tabletilla tai tietokoneella. Henkilöllä saattaa olla käytössä molemmat, koska kommunikointikansiota voi tarvita esimerkiksi silloin, jos sähköinen laite menee rikki. (Raappana, 2012, s. 178–180.) Kuvia valitessa tulisi ottaa huomioon kuvien määrä, laatu sekä käyttäjän yksilöllisyys. Tärkeintä on, että kuvan käyttäjä ymmärtää kuvan merkityksen. (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 61.)

Esinekommunikaatiota käytetään erityisesti sellaisten henkilöiden kanssa, joiden on vaikea saavuttaa kielenkehityksessä symbolitasoa (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 65). Symboli tarkoittaa jotakin asiaa, joka ei ole tilanteeseen sidottua. Esimerkiksi yksittäiset sanat, viittomat ja kuvat ovat symboleja. (Huuhtanen, 2012a, s. 16.) Esineet ovat ymmärrettävämpiä kuin symbolit, koska ne ovat konkreettisia ja käsin kosketeltavia (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 65). Esineet voivat olla oikeita esineitä tai pienoismalleja esineistä. Esine edustaa kommunikoinnissa käyttäjän kognitioon sopivaa ja opeteltua merkitystä, joka voi erota eri henkilöiden välillä. Esimerkiksi muki tai mehutölkki voi tarkoittaa juoman haluamista, janoa tai tarkasti tiettyä mehua. (Beukelman & Mirenda, 2012, s. 51–52.) Esineitä voidaan käyttää esimerkiksi kertomaan puhevammaiselle henkilölle, mitä seuraavaksi tapahtuu, tai henkilö voi käyttää niitä myös itse valinnan tekemiseen (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 65).

Blisskieli on kansainvälinen graafinen kieli ja sen käsitteet sekä kieliopilliset muodot koostuvat bliss-symboleista (Beukelman & Mirenda, 2012, s. 55). Blisskielellä voidaan kommunikoida sekä sana- että lausetasoisesti, ja sitä käytetään puhutun kielen kielioppisääntöjen mukaan. Myös bliss-symboleiden käyttöön ja rakentamiseen liittyy omia sääntöjä esimerkiksi, miten symboleita yhdistetään lauseiksi tai luodaan uusia symboleita. (Heister Trygg & Rautakoski, 2010, s. 44–46.)

3.2 Ei-avusteiset kommunikointimenetelmät

Ei-avusteisessa kommunikoinnissa henkilö tuottaa itse kielelliset ilmaisunsa ilman apuvälineitä (Huuhtanen, 2012a, s. 15–16; Loncke, 2014, s. 4). Ei-avusteiseen kommunikointiin kuuluu puhe- ja viittomakommunikaatio. Luonnolliset reaktiot eli olemuskieli, esimerkiksi ääntely, kehonviestit ja eleet ovat myös ei-avusteista kommunikointia. (Haaksilahti & Laatikainen, 2012, s. 146.)

Puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa viittomakommunikaatiota käytetään puheen rinnalla tukemaan puhutun kielen ymmärtämistä, eli viittomat tuotetaan ääneen sanotun sanan kanssa samanaikaisesti. Puhevammaisen henkilö voi itse kommunikoida viittomin myös ilman puhetta. Puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa käytettävään viittomakommunikaatioon sisältyy viitottu puhe, sormiaakkosviestintä sekä tukiviittomat. Kaikkiin näihin viittomakommunikaation menetelmiin kuuluu suomalaisen viittomakielen viittomia tai aakkosia, mutta jokaisessa menetelmässä niitä käytetään eri tavoin. (Huuhtanen, 2012b, s. 27–30.) Tukiviittomissa haluttu viesti sanotaan ääneen ja viitotaan lauseen ydinsanat, eli viestinnän kannalta keskeisimmät sanat lauseesta (Loncke, 2014, s. 66–67). Tukiviittominen puheen ohessa vahvistaa viestin ymmärtämistä, sitä käyttäessä puhe rytmittyy ja hidastuu (Autio ym., 2005, s. 9–10). Sormiaakkosviestinnässä käytetään viittomakielen aakkosia siten, että puheen mukana sormitetaan jokaisen sanan ensimmäinen kirjain (Haaksilahti & Laatikainen, 2012, s. 149–150, 184). Viitotussa puheessa viitotaan kaikki sanat suomen kielen sanajärjestyksen mukaan (Fast & Kalela, 2006, s. 5).

Kosketusviestit eli haptiisit ovat puhevammaisen henkilön keholle, esimerkiksi selkään, käteen tai käsivarteen tuotettuja viestejä. Haptiiseja käytetään näkövammaisten ja kuurosokeiden henkilöiden kanssa, tai henkilöiden kanssa, joilla on kommunikation tai hahmottamisen vaikeutta. (Lahtinen & Palmer, 2014, s. 15, 27, 33–34) He itse kommunikoivat puheella, viittomakielellä tai AAC-menetelmää käyttäen (Lahtinen & Nuutinen, 2020, s. 86–89). Kosketusviestit auttavat esimerkiksi tilan hahmottamisessa ja toiminnanohjauksessa. Tilaa voidaan kuvailla piirtämällä selkään ja toimintaa voi ohjata keholle käden kosketuksilla, esimerkiksi ”odota”. (Lahtinen & Palmer, 2014, s. 72, 104.)

Olemuskieli saattaa olla ainoa ilmaisukeino joillekin vaikeimmin puhevammaisille henkilöille. Tällöin ilmaisu tapahtuu esimerkiksi eleillä, äänneillä tai kehonvies-teillä. Olemuskielen tulkinta ei ole yksiselitteistä, koska yksittäinen ilmaisu voi tar-koittaa eri asiaa eri henkilöille. Esimerkiksi maiskuttelu voi tarkoittaa janoa tai tyy-tyväisyyttä. (Papunet, i.a.-b)

Puhevammaisen henkilön kielellinen ilmaisukeino voi olla puhe, joka on epäsel-vää esimerkiksi äänneiden tuottamisen tai sanojen löytämisen vaikeuden vuoksi. Sananlöytämisvaikeus tarkoittaa sitä, että henkilö tietää, mitä haluaa sanoa, mutta ei pysty tuottamaan sitä tai sanoo väärän sanan. Epäselvä puhe voi siis johtua neurologisista tai puhe-elinten motorisista syistä. Puhe-elinten motoristen ongelmien takia sanojen artikulaatio voi olla esimerkiksi epätarkkaa tai kankeaa. (Aivoliitto, i.a.; CP-liitto, i.a.; Joutsia & Sillanpää, 2020, s. 101.)

Puheentoisto tai puheen selventäminen tulkkauksen menetelmänä tarkoittaa, että tulkki toistaa vuorovaikutuskumppanin puheen asiakkaalle. Tässä on tärkeää pu-heen selkeä artikulointi ja rauhallinen puherytmi, jossa sanat lausutaan loppuun asti selkeinä. Tärkeitä sanoja voi myös toistaa. (Lahtinen, 2006, s. 188.)

4 PUHEVAMMAISTEN TULKKAUKSEN JÄRJESTÄMINEN SUOMESSA

YK:n yleissopimuksella vammaisten henkilöiden oikeuksista turvataan vammaisten henkilöiden oikeus syrjimättömään sananvapauteen omalla ilmaisukeinollaan. Vammaisella henkilöllä on oikeus vastaanottaa ja välittää ajatuksia ja tietoa käyttämällään viestintäkeinolla yhdenvertaisesti. (L 27/2016.) Tulkkauspalvelun tarkoitus on rakentaa yhteiskunnasta soveltuvampi kaikille sen jäsenille, vammasta tai erilaisista kommunikointitavoista huolimatta. Tulkkauspalvelu on käyttäjälleen myös ilmaista. (Kuuloliitto, i.a.; Pulli, 1995, s. 9; Topo, 2000, s. 25.) Tulkkausta myönnetään sitä tarvitseville henkilöille lakien perusteella. Ensisijaisesti henkilö voi saada tulkkausta esimerkiksi yhdenvertaisuuslain, perusopetuslain, hallintolain, tai lain potilaan asemasta ja oikeuksista mukaan. Nämä lait turvaavat asiakkaalle tulkin silloin, kun tulkkausta vaativa tilanne tulee vireille viranomaisen aloitteesta. Tulkin tilaajana toimii kolmas taho eli viranomainen, esimerkiksi terveys- ja oikeudelliset laitokset tai perusopetusta järjestävä taho. Tilaaja maksaa tulkkauspalvelun järjestämisen. (Kuuloliitto, 2021; Kuuloliitto, i.a.) Toissijaisesti tulkkauspalvelua myönnetään laissa vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista, ja tällöin tulkkauspalvelun järjestäjänä ja maksajana toimii Kela. Tämän toissijaisen lain mukaan järjestetään tulkkauspalvelua, jos henkilö ei saa muun lain nojalla riittävää tulkkausta osallistuakseen yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan, esimerkiksi työssäkäyntiin tai harrastamiseen. Tällöin tulkkittelauksen tekee kuulo-, kuulonäkö- tai puhevammaisen henkilö tai hänen lähiomaisensa. (L 133/2010.)

4.1 Puhevammaisten tulkkauspalvelun historiaa

Kuulovammaisten tulkkauspalvelu lisättiin invalidihuoltolakiin (581/79) vuonna 1979, ja sitä ennen viittomakieltä osaavat kirkon kuurojen erityistyöntekijät ja kuulovammaisten henkilöiden läheiset, esimerkiksi lapset, toimivat tulkkeina. Puhevammaisten henkilöiden mahdollista tulkkauspalvelun käyttäjäryhmää ei vielä 1970-luvulla ollut noussut esille. (Topo, 2000, s. 29–31, 35.) Tämä johtui mahdollisesti siitä, että puhevammaisen henkilön lähipiiri ymmärsi henkilön tapaa viestiä

ja elämä arkitilanteissa sujui, jolloin lähi-ihmiset tai henkilö itse eivät ehkä huomioineet puhevammaisen henkilön itsenäistä kommunikoinnin tarvetta lähipiirin ulkopuolella. Puhevammaisen henkilön lähi-ihmiset saattoivat puhua henkilön puolesta, muunnella henkilön viestiä, tai henkilön avustaja toimi tarvittaessa myös tulkkina. Tällaisissa tilanteissa oli mahdollista, että puhevammaisen henkilön itsemääräämisoikeus ei toteutunut. (Pulli, 1995, s. 3–5, 11–15, 63; Topo, 2000, s. 122–123.)

Puhevammaisten tulkkauspalvelu liitettiin vammaispalvelulakiin vuonna 1988. Tulkkauspalvelu toteutui kuntien järjestämänä vuoden 1988 alusta vammaispalvelulain ja -asetuksen (380/1987, 759/1987) mukaisesti tulkkauspalvelua tarvitseville vaikeavammaisille henkilöille. Palvelun toimivuutta, riittävyttä ja toteutumisista on selvitetty eri työryhmien kautta 1990-luvulla. (Topo, 2000, s. 3–8, 31, 35–36.) Vuonna 1994 vammaispalvelulakia laajennettiin, ja vaikeasti kuulo- tai puhevammaisille henkilöille myönnettiin subjektiivinen oikeus saada tulkkauspalvelua. Tulkkauspalvelun erityinen järjestämisvastuu oli Suomen kunnilla vuodesta 1994 vuoteen 2010, jolloin tulkkauspalvelun järjestämisvastuu siirtyi Kelalle. (Koslonen, 2016, s. 138–139; Pulli, 1995, s. 10; Topo, 2000, s. 7.) Kuntien järjestämisvastuun aikana tulkkauspalvelu kustannettiin kuntien omista budjeteista, joka aiheutti alueellisia eroja kuntien välille siitä, kuinka paljon tulkkaustarpeisiin tehtyjä tilauksia pystyttiin toteuttamaan (Topo, 2000, s. 107–111). Tulkkauspalvelun järjestämisvastuun muuttuessa, myös kustannusten korvaus ja käytännön toteutus siirtyivät Kelalle (Koslonen, 2016, s. 138–139; Pulli, 1995, s. 10; Topo, 2000, s. 7).

Eri vammaisjärjestöt ja projektiryhmät ovat selvittäneet puhevammaisten tulkkauspalvelun kehittymistä muun muassa TULPPA, TULVA ja VETURI hankkeissa (Topo, 2000; Pulli, 1995; Rautavaara & Kokko, 2006). Jo 1990-luvun hankkeilla oli merkittävä rooli tulkkaus- ja vammaispalvelujen kehittymiselle, TULPPA- ja TULVA-hankkeilla käynnistettiin uusia tulkki- ja kommunikaatiokeskuksia, ja nämä hankkeet yhdessä kahden muun projektin kanssa olivat pohjana tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus Tikoteekin synnylle. Alan kehittämistarve on luo-

nut projektitoista alkaneita hankkeita, jotka ovat isossa roolissa nykypäivän vammaistyön tiedonjaossa ja tukemisessa. Tikoteekin projektista syntyi laaja tieto- ja materiaalipankki Papunet. (Virtanen, 2022.)

4.2 Tulkkauspalveluntuottajat ja välityspalvelut

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista ohjaa palvelun järjestämisvastuussa olevaa Kelaä myöntämään puhevammaiselle henkilölle tietyin kriteerein tulkkauspalvelua. Tulkkauspalvelun asiakkaalla tulee olla käytössään toimiva kommunikaatiokeino, ja henkilön täytyy pystyä ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla. Tulkkausta myönnetään monenlaisiin päivittäisiin kommunikointitilanteisiin erilaisista asioimistilanteista aina harrastamiseen ja työssä käymiseen asti. Kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä on oikeus saada tulkkauspalvelua vähintään 180 tuntia vuodessa, ja tulkkaustunteja pystyy hakemaan tarpeen mukaan lisää. Kela järjestää opiskelutulkkausta perusopetuksen jälkeisistä opinnoista niin paljon kuin asiakas sitä tarvitsee. Tulkkauspalvelu on asiakkaalle maksutonta. Kelan vastuulla on tuottaa tulkkauspalvelua kokonaiskustannuksiltaan edullisimmin huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet, hoitaa tulkkauksen oheiskustannukset ja etätulkkauksiin tarvittavat välineet. (L 133/2010.)

Kela kilpailuttaa määräajoin tulkkauksen palveluntuottajat ja tulkkauksen välityksessä otetaan huomioon kilpailutusjärjestys. Kilpailutukseen palveluntuottajat tekevät palvelukuvauksen, jolla he jättävät tarjouksen tuotteistaan. Kilpailutuksessa määritellään, mihin järjestykseen palveluntuottajat asetetaan tulkkauksen välityksessä. (Paavonperä, 2022, s. 13–19.) Tulkkiressurssi tarkoittaa, montako palveluntuottajaa on hyväksytty kilpailutuskaudella tuottamaan tulkkausta tietyllä välitysalueella. Yrittäjät ja palveluntuottajilla työskentelevät tulkit määrittävät myös yksilölliset tulkkiressurssinsa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tulkkaustuotteiden määrittelyä ja kokopäiväisyyden tai osa-aikaisuuden ilmoittamista. (Heikkilä, 2021, s. 13–15.)

Kelan tulkkauspalvelu on jaettu Suomessa kuuteen välitysalueeseen: Uusimaa, Läntinen, Keskinen, Itäinen, Pohjanmaa ja Pohjoinen. Näillä alueilla tulkkauksen

palveluntuottajat eli tulkkirytykset tarjoavat kuulo- tai kuulonäkövammaisten tulkkausta, kuulo- tai kuulonäkövammaisten kirjoitustulkkausta ja puhevammaisten tulkkausta. (Kela, i.a.-b.) Palveluntuottajat voivat tarjota tulkkauspalveluita yhdessä tai useammassa alueessa (Heinonen & Järvelä, 2010, s. 15–16).

Kelan vammaisten tulkkauspalvelukeskus (Vatu-keskus) toimii Turussa ja tulkit välitetään sitä kautta kaikille välitysalueille (Kela, i.a.-a). Asiakas tekee tulkkilauksen Vatu-keskukselle esimerkiksi puhelimitse tai sähköisesti. Jokaiselle asiakkaalle on tehty asiakasprofiili, jossa määritellään muun muassa käyttääkö asiakas viittomakielen tulkkausta vai puhevammaisten tulkkausta. Asiakas on saattanut myös kerätä listan tulkeista, jotka hän haluaa tulkeikseen tiettyyn tilanteeseen tai yleisesti. Näiden perusteella asiakkaalle välitetään tulkit. Asiakkaan kommunikointikeinon mukaan hänellä voi olla myös toissijainen profiili, eli hänelle voidaan välittää molempien profiilien mukaista tulkkausta. Epävirallinen termi toissijaisesta profiilista, jota käytetään tulkkien keskuudessa, on tuplaprofiilin asiakas. (Kela, 2022, s. 8, 19.)

4.3 Tulkkikoulutus Suomessa

Puhevammaisten tulkiksi voi kouluttautua kahdella eri tapaa. Molemmista koulutuksista saa pätevyyden toimia tulkkina. Puhevammaisten tulkkien kouluttaminen alkoi vuonna 2001 sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa ja ammattiopistoissa erikoisammattitutkintona (EAT), ja vuonna 2011 alkoi ammattikorkeakoulutason tulkkikoulutus (Suomen puhevammaisten tulkit ry, 2022, s. 6).

Tulkki EAT-erikoisammattitutkinto sisältää 180 osaamispistettä, ja vaatii hakijaltaan jonkin sosiaali- ja/tai terveysalan ammattitutkinnon koulutuksen ja työkokemuksista tai muun pitkäaikaisen kokemuksen työskentelystä ja kommunikoinnista puhevammaisen henkilön kanssa. Tutkintoon sisältyy pakollisia opintoja kommunikoinnin häiriöiden syiden tuntemisesta ja tulkkauspalvelujärjestelmästä, kommunikoinnin apuvälineiden käytöstä ja kommunikaatio-ohjauksesta yhteensä 140 osaamispistettä. Tutkintoon valitaan lisäksi valinnaisia opintoja 40 osaamispistettä. (Opintopolku, i.a.-a.) Osaamispisteet eivät kuvaa opetuksen tuntimäärää,

vaan ne kuvaavat kuinka merkittävä ja laaja tutkinnon osa on suhteessa tutkinnon osaamis- ja ammattitaitovaatimukseen (Opintopolku, i.a.-a). Opetushallituksen sivuilla ei ole määritelty 180 opintopisteen koulutukselle tarkkaa kestoä. Kaarinan Ammattiopisto Livia ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia kouluttaa EAT-puhevammaisten tulkkeja ja koulutus kestää noin 1,5 vuotta, kun taas Joensuun Riverian EAT-koulutus määritellään kestävän 1,5–2 vuotta. (Gradia, i.a.; Livia, i.a.; Riveria, i.a.)

Puhevammaisten tulkin ammattikorkeakoulututkintoon voi kouluttautua Kuopion Humanistisessa ammattikorkeakoulussa (Humak) sekä Turussa Diakonia-ammattikorkeakoulussa (Diak) (Humak, i.a.; Opintopolku, i.a.-b). Kesällä 2023 Diakin tulkkikoulutus siirtyy Helsingin kampukselle (Diak, 2022). Tulkki AMK-ammattikorkeakoulututkinto molemmissa oppilaitoksissa sisältää 240 opintopistettä ja kestää neljä vuotta. Diakonia-ammattikorkeakoulun hakuvaatimukset eivät vaadi viittomakielen tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien osaamista. Kaksi ensimmäistä vuotta opiskelija kerryttää tietouttaan ja osaamistaan viittomakielestä, puhetta tukevista ja korvaavista menetelmistä, tulkin ammattietiikasta sekä tulkkauksen asiakasryhmistä ja -kulttuureista. Tämän jälkeen suuntaudutaan joko viittomakielen tulkkaukseen tai puhevammaisten tulkkaukseen. Koulutukseen sisältyy myös valinnaisia sekä vapaasti valittavia opintoja muun muassa kirjoitustulkkauksesta ja kommunikaatio-ohjauksesta. (Humak, i.a.; Opintopolku, i.a.-b)

5 PARITULKKAUS ERI ASIAKASRYHMIEN KANSSA

Paritulkkauksen myöntämisen määritelmä on säädetty tulkkauspalvelulaissa, jossa Kela voi myöntää vaativissa tulkkaustilanteissa tulkkaukseen käytettäväksi kaksi tai useamman tulkin (L 133/2010 10. §). Viittomakielen tulkkauksessa paritulkkaus pyritään toteuttamaan tilanteissa, jotka kestävät yli kaksi tuntia, opiskelutulkkauksessa toisen asteen teorialuennoilla ja korkeakouluissa, tai vaativan tason tulkkauksissa (Kieliasiantuntijat, 2020). Tulkkilaukset voivat olla joko perustason tai vaativan tason tulkkauksia. Vaativan tason tulkkaukset määritellään tilanteiksi, jotka ovat tulkin työkokemuksesta riippumatta tulkille erityisen kuormittavia kognitiivisesti, sisällöllisesti tai henkisesti. Vaativan tason tulkkauksia ei voi tehdä ennen neljän vuoden työkertymää. (Kieliasiantuntijat ry, 2020; Paavonperä, 2022, s. 32–33.)

Kelan ohjeistus tulkkien välittämiseen määrittelee, onko tulkkaustilanne vaativa, jolloin tilanteeseen välitetään mahdollisesti kaksi tai useampi tulkki. Tulkkaustilanteen vaativuuteen vaikuttaa tulkkaustilanteen sisältö ja aihe, sekä henkinen kuormitus. Henkisesti tai kognitiivisesti kuormittavia paikkoja ovat esimerkiksi teatteriesitykset, seminaarit ja kongressit tai vaativat viranomaisneuvottelut. Tilauksen ajallinen kesto ei vaikuta tilauksen vaativuuteen. Tilauksen ajallinen kesto vaikuttaa kuitenkin siihen, kuinka monta tulkkia tilaukseen välitetään. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun välitysohjeissa kerrotaan, että tulkkien määrään vaikuttaa lisäksi tilauksen sisältö, aktiivisen tulkkauksen määrä, tulkkausta tarvitsevien asiakkaiden lukumäärä sekä se, jakautuvatko asiakkaat eri paikkoihin vai ovatko koko ajan samassa paikassa. (Kela, 2022, s. 20–21, 32–33.)

Tulkkilaukseen kirjataan asiakkaan antamat tiedot tulkkaustilanteesta. Tulkkaustilanteen luonne ja vaativuus ei välttämättä tule ilmi tulkkaustilauksesta, joten on mahdollista, ettei tilauksen paritulkkaustarvetta huomata. Palveluntuottajat ja tulkit ovat oikeutettuja pyytämään tilaukseen tulkkiparia, mutta sitä ei välttämättä saa. (Paavonperä, 2022, s. 89, 94, 98–99.) Välitysohjeissa mainitaan, että asiakkaiden toive tulkkien määrästä on etusijalla yksittäisiin tilauksiin (Kela, 2022, s. 32–33).

Paritulkkaus parantaa tutkitusti tulkkauksen laatua, ja myös tulkkauksen laadun arviointia tulkkiparin seurattessa vierestä tulkkauksen oikeellisuutta. Paritulkkauksen avulla pystytään tuottamaan laadukasta tulkkausta pitkäjaksoisemmin, koska tulkit pystyvät jakamaan aktiivisen tulkkauksen vuoroihin. Tulkkaukseen valmistumisessa korostuu parin työtapojen ja tuen tarpeen läpikäyminen yhdessä ennen tulkkauksen alkua, koska tulkkauksen onnistuminen vaatii yksilösuorituksen sijaan yhteistyötä. (Laine, 2006, s. 161–162.)

5.1 Paritulkkaus viittomakielen ja kuurosokeiden tulkkauksessa

Viittomakielen tulkkauksessa ja kuurosokeiden tulkkauksessa käytetään paritulkkausta. Tätä tulkkaustapaa suositellaan vaativissa ja pitkissä tilauksissa tiedon laadullisen tason ylläpitämiseksi. (Lahtinen, 2006, s. 198; Selin, 2001, s. 10–11.) Paritulkkausta toteutetaan siten, että kaksi tulkkia on yhdessä samanaikaisesti vastuussa tulkkauksesta. Tulkkausvuoron pituus sovitaan tulkkiparien kesken ennen tulkkaustilanteen alkamista. Tulkkausvuorossa toinen tulkeista on ensin aktiivitulkki ja toinen tukitulkki ja roolit vaihtuvat, kun yhdessä sovittu aika on kulunut. Aktiivitulkki on tulkkausvuorossa se, joka aktiivisesti tulkkaa ja on niin sanotusti ”äänessä”. Tukitulkki on se, joka seuraa aktiivisesti tulkkausta, toimii tulkkausvuorossa olevan tulkin henkisenä tukena ja tarvittaessa osallistuu aktiiviseen tulkkaukseen. Tukitulkki voi esimerkiksi tehdä muistiinpanoja tärkeistä termeistä tai asiayhteyksistä ja tarvittaessa tulkata, jos aktiivitulkki ei esimerkiksi ymmärrä jotain. (Selin, 2001, s. 10–11.) Tulkkauksen aikana tukitulkki voi antaa kollegiaalista tukea sanattomasti ja sanallisesti osoittaen aktiivitulkin onnistumista tulkkauksessa. Sanatonta tukea on esimerkiksi nyökkääminen, katsekontakti ja kosketus. (Selin, 2001, s. 31–32.)

5.2 Paritulkkaus puhevammaisten tulkkauksessa

Aikaisemmissa ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä on mainittu paritulkkaus puhevammaisten tulkkauksessa. Tutkimustietoa on kerrytetty haastattelemalla puhevammaisten tulkkeja. Näiden lähteiden mukaan paritulkkausta käytetään

puhevammaisten tulkkauksessa hyvin harvoin, mutta syitä käytön vähyyteen ei ole perusteltu. (Hietala & Lappalainen, 2017, s. 25–33; Villikka & Väisänen, 2020, s. 44.) Puhevammaisten tulkki toimii tulkkaustilanteissa yksin, mutta tilanteessa saattaa olla läsnä myös avustaja. Tällaista moniammatillista yhteistyötä esiintyy puhevammaisten tulkkauksessa. Eri ammattialojen edustajat eivät kuitenkaan ole perehtyneet toistensa ammattietiikkaan, joten tulkkaustilanteissa tulkki ei saa muilta tilanteessa olevilta ammattilaisilta kollegiaalista tukea tulkkaushetkessä. Esimerkiksi ammattieettiset päätökset haastavissa tilanteissa tehdään itsenäisesti. Vasta haastavan tilanteen jälkeen tulkki voi hakea kollegoiltaan vertaistukea valinnoilleen. (Hietala & Lappalainen, 2017, s. 25–33.) Opinnäytetöiden haastatteluissa olleet puhevammaisten tulkit olivat kertoneet tulkkiparin saamisen puhevammaisten tulkkauksessa toteutuneen oikeustulkkauksessa tai työturvallisuuden näkökulmasta, esimerkiksi asiakkaan aggressiivisen käyttäytymisen takia. Pitkät tulkkaukset olivat myös tulkkien mielestä paritulkkaukselle sopivia, mutta näihin tilauksiin oli välitetty kaksi tulkkia puolittamaan päivä kuormituksen tasaamiseksi. (Villikka & Väisänen, 2020, s. 44–45.)

5.3 Tulkkauksen kuormittavuus ja laatu

Viittomakielen tulkkaus on kaksikanavaista, eli se tapahtuu kahden eri aistikanan välillä. Tulkki käyttää audiotiivista (kuulo, puhe) ja visuaalista (näkö) kanavaa samalla tuottaen tulkkauksen. (Nikoskinen, 2012, s. 10.) Paritulkkaus vähentää tulkkauksen kuormittavuutta viittomakielen tulkkauksessa esimerkiksi siten, että tulkkauksen oikeellisuutta ei tarvitse pohtia jälkikäteen yksin, vaan tulkkipari korjaa mahdolliset virheet tulkkauksen aikana. Paritulkkaus säästää energiaa sekä henkisesti että fyysisesti. On tutkittu, että pelkkä tulkkiparin läsnäolo vaikuttaa myönteisesti henkiseen kuormitukseen. Fyysisesti paritulkkaus säästää energiaa siten, että aktiivinen tulkkaus jaetaan puoliksi. (Laine, 2006, s. 161–162; Selin, 2001, s. 19–21, 35–36.)

Viittomakielen tulkkauksessa käytetään tilanteen mukaan joko konsekutiivitulkausta tai simultaanitulkausta. Puhevammaisten tulkkauksessa käytetään saman tilanteen aikana usein molempia. Tämä aiheuttaa tulkeille kuormitusta,

koska tulkkausmenetelmissä käytetään kognitiivisia toimintoja eri tavoin. (Lampinen & Sallinen, 2016, s. 10, 68; Tommola, 2006, s. 134.) Myös puhuttujen kielten tulkkauksessa on käytössä nämä molemmat tulkkaustavat (Ingo, 1990, s. 58–60). Simultaanitulkkaus tarkoittaa tulkkausta, joka tapahtuu samanaikaisesti lähteen kanssa. Konsekutiivitulkkauksessa vastaanotetaan kokonaisuus, joka tulkitaan sen jälkeen. (Tommola, 2006, s. 128.) Puhuttujen kielten ja viittomakielen tulkkauksessa erityisesti simultaanitulkkauksessa käytetään tulkkipareja, koska tulkki ei voi vaikuttaa lähteen nopeuteen ja toimii aikapaineen alaisena (Ingo, 1990, s. 58–60; Laine, 2008, s. 8). Viittomakielen tulkkauksessa nämä termit ovat tuttuja, mutta puhevammaisten tulkkauksessa ne eivät ole käytössä niin vahvasti. Puhevammaisten tulkkauksessa esimerkiksi asiakkaan kommunikointimenetelmä saattaa olla vaikuttava tekijä siihen, kumpaa tulkkausmenetelmää käytetään. (Lampinen & Sallinen, 2016, s. 26, 33, 56–59.)

Vaikka paritulkkaus helpottaa tulkkauksen kuormittavuutta, kaikki eivät välttämättä koe näin. Osa tulkeista voi kokea tulkkiparin läsnäolon negatiiviseksi, koska heistä voi tuntua, että omaa tulkkausta arvioidaan. Lisäksi hankaluutta saattaa aiheuttaa, jos tulkkiparien yhteistyö ei toimi. Koska puhevammaisten tulkkauksessa paritulkkausta ei juurikaan ole, se vaatii tulkeilta totuttelua. (Hynynen ym., 2003, s. 78–80.)

Tulkkauksen laadulla tarkoitetaan sitä, että tulkkauksen aikana tapahtuisi mahdollisimman vähän virheitä. Tulkkiparista on tulkkauksen laadun varmistamiseksi hyötyä, jos aktiivitulkki ei itse huomaa omia virheitään tukitulkki voi täydentää tulkkausta. (Selin, 2001, s. 8–11.) Viittomakielen tulkkauksessa paritulkkauksen aikana tulkit oppivat ja omaksuvat toisiltaan erilaisia ratkaisumalleja ja -strategioita. Tämä vähentää suoriutumispaineita tulkkaustilanteessa ja laatu paranee oppimisen seurauksena. (Selin, 2001, s. 16–17, 19, 35.) Tulkkauksen kuormittavuuteen vaikuttaa käytetäänkö tilanteessa konsekutiivista vai simultaanista tulkkausta, koska nämä tulkkausmenetelmät ovat prosesseiltaan erilaisia. Puhevammaisten tulkkauksessa saatetaan käyttää molempia tulkkausmenetelmiä saman tilanteen aikana. Simultaanitulkkausta käytetään laadun takaamiseksi varmistamalla viestin oikeellisuutta asiakkaalta. (Lampinen & Sallinen, 2016, s. 67–68.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää, miksi paritulkkaus on vähäistä puhevammaisten tulkkauksessa ja kuinka sitä voisi toteuttaa. Lisäksi selvitämme paritulkkausten tarpeellisuutta ja mahdollisen yleistymisen vaikutuksia. Tavoitteenamme oli lisätä tietoisuutta paritulkkausten mahdollisesta tarpeesta puhevammaisten tulkkauksessa. Halusimme löytää käytössä olevia keinoja tulkkauslaadun ylläpitämiseksi ja ammatillisen kehittymisen tueksi ja selvittää, miksi näiden toteutumiseksi ei käytetä paritulkkausta, kuten viittomakielen tulkkausten puolella.

6.1 Tutkimusmenetelmät, aineistonkeruu, analyysimenetelmät

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käytetään, jos aihetta ei ole tutkittu aikaisemmin, eikä pohjatietoa siis ole (Kananen, 2010, s. 20). Valitsimme tämän tutkimusmenetelmän opinnäytetyöhömmä, koska paritulkkausta puhevammaisten tulkkauksessa ei ole tutkittu aikaisemmin. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää tiettyä ilmiötä, joten haastateltavien tulkkien tieto ja kokemus aihepiiristä korvaa haastateltavien lukumäärän (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 98).

Haastattelimme opinnäytetyöhömmä puhevammaisten tulkkeja syksyllä 2022. Selvitimme heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan paritulkkauksesta. Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme puolistrukturoidun teemahaastattelun. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa käytetään valittuja teemoja ja tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa teemat valitaan tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetyn tiedon perusteella. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87–88.) Valitsimme teemat aikaisemmista puhevammaisten tulkkausten opinnäytetöistä.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksenamme oli järjestää yksi ryhmähaastattelu lähitapaamisena Turussa, koska halusimme haastattelusta keskuste-

levan haastateltavien välillä. Jätimme etätapaamismahdollisuuden tästä haastattelusta pois, koska ajattelimme, että haastattelutilannetta on siten helpompi hallita. Kuitenkin tiedostimme lähihaastattelun rajoittavan haastateltavien osallistumismäärää. Lähetimme haastattelukutsun neljälletoista palveluntuottajalle ja kohdennetusti myös opinnäytetyöohjaajamme antamille kontakteille. Lähetimme haastattelukutsut (Liite 1) Läntisellä alueella toimiville tulkeille, ja heistä yksi ilmaisi kiinnostuksensa etähaastatteluun. Päätimme siksi toteuttaa myös etähaastattelun toisena ajankohtana. Muutimme haastattelukutsua (Liite 2) ja lähetimme sitä laajemmalle alueelle Suomessa toiveenamme saada useampi tulkki etähaastatteluun. Saimme kaksi henkilöä lähihaastatteluun ja yhden etähaastatteluun.

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jossa annoimme keskusteluun aiheita ja kysymyksiä (Liite 3), ja tulkit saivat keskustella niistä. Haastattelutilanteet erosivat toisistaan. Ryhmähaastattelu oli enemmän keskusteleva haastateltavien välillä ja yksilöhaastattelussa esitimme itse enemmän kysymyksiä. Tarkoituksenamme oli saada mahdollisimman laaja aineisto tulkkien näkökulmista ilman liikaa johdattelua.

Äänitimme ryhmähaastattelun puhelimen äänitysovelluksella. Haastattelun taltiointista äänittämällä mainitsimme haastattelun saatekirjeessä. Yksilöhaastattelun pidimme Microsoft Teams –sovelluksen kautta ja tallensimme sen sovelluksen tallennusohjelmalla. Sovimme tästä tulkin kanssa ennen haastattelun aloittamista.

Haastatteluaineistot purimme nauhoitteelta ja videotallenteelta litteroimalla ne tekstitiedostoiksi ennen analyysivaihetta. Ennen haastatteluiden toteutumista suunnittelimme tekevämme litteroinnit laveasti kirjaamalla lauseiden tärkeät asiasällöt ranskalaisin viivoin. Päädyimme kuitenkin litteroimaan haastattelut sanasta sanaan, mutta jätimme litteroinnista pois puhekieliset täytesanat. Lähihaastattelutilanteessa haastateltavamme keskustelivat pitkiä hetkiä keskenään, puhuivat toistensa päälle ja poikkesivat aiheesta toiseen. Litteroimalla kaiken puheen pystyimme tarkastelemaan ja ymmärtämään analysoitavaa materiaalia paremmin ja havaitsemaan asiayhteydet vastauksien väleissä tarkemmin, kun

haastattelutilanteessa puheenvuorot eivät olleet suoria vastauksia esitettyyn kysymykseen. Analysoimme litteroidut aineistot teemoittelemalla haastatteluissa esiinnousseet asiat siten, että valitsimme litteroinneista sekä teemojen mukaisia asioita, että muita esille nousseita pääkohtia paritulkkaukseen liittyen. Teemoittelussa kerätään haastattelukysymyksistä nousevia pääkohtia aineistoon (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 173).

Luimme litterointeja läpi, ja valitsimme teksteistä kaiken sisällön, joka koski paritulkkausteemaa. Analysoimme litteroinneista valitsemamme sisällöt aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla. Keräsimme lauseiden ydinasiat ajatuskarttaan jaotellen ne aikaisemmin valitsemiemme teemojen mukaisiin otsikoihin. Keskustelimme keskenämme ja peilasimme vastauksia esittämiimme haastattelukysymyksiin sekä tutkimuskysymyksiin, ja saimme koottua lopuille aineistoille omat pääteemat, joita esittelemme luvussa Muut esille nousseet teemat. Ajatuskarttaan koostimme haastatteluiden sisältöjen ydinasiat, ja saimme vahvistusta teemojen otsikointiin. Ydinasioiden teemoittelujen jälkeen palasimme litterointiin, ja keräsimme haastatteluista suorat sitaatit ajatuskarttaan. Tämä työskentely toi haastatteluiden vastaukset meille tutuksi, ja herätti omia ajatuksia, jotka kirjasimme pohdintalukuun. Ajatuskartat ja litteroinnit koottiin niin, ettei haastateltuja voi tunnistaa sisällöistä. Kaikki materiaali tuhoetaan, kun opinnäytetyö on valmis. Teemojen ydinasioiden ja sanatarkkojen vastauksien läpikäyminen moneen otteeseen auttoivat meitä kirjoittamaan luotettavan asiasisällön tuloksiin, koska tällä menetelmällä pystyimme eriyttämään omat pohdintamme ja ajatuksemme omaan lukuunsa, sekä koostamaan haastatteluvastaukset omiin lukuihinsa.

Tutkimuskysymykset

1. Olisiko paritulkkaus tarpeellista ja kuinka se toteutuisi puhevammaisten tulkkauksessa?
2. Miten paritulkkaus vaikuttaisi kollegiaaliseen yhteistyöhön?
3. Mitä keinoja puhevammaisten tulkkauksessa on tulkkauksen laadun takaamiseksi?

Haastattelun teemat

1. Paritulkkauksen käytännöt
2. Tulkkien keskinäinen yhteistyö
3. Laadun tae & kuormittavuus

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Haastattelijan tulisi olla haastattelutilanteessa neutraali, ettei hän johdattelisi vastauksia tahtomattaan ja vääristäisi tulosten luotettavuutta (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 44). Meidän oli hyvä tiedostaa tämä ennen haastatteluja, sillä me valmistumme haastateltavien ammattiin ja aihe on lähellä sydäntämme. Toisaalta koemme, että tästä innosta oli myös hyötyä haastattelussa. Yhdistävät tekijät haastattelijan ja haastateltavien välillä edesauttavat molemminpuolista ymmärrystä ja luottamuksellista haastattelijaa-haastateltava-suhdetta (Rastas, 2005, s. 87).

Teimme haastattelukysymyksistä mahdollisimman neutraaleja, ja niillä haimme vastaajan näkemystä paritulkkaukseen. Kysymyksiä ja kysymysten teemoja miettiessä luotimme vastaajien kokemukseen kysyttävästä aiheesta. Kysymysrungon kokosimme jo varhaisessa vaiheessa, jotta saimme ohjaajaltamme apua kysymysten tehokkuuteen oikeanlaisten vastauksien saamiseksi. Kysymykset kirjoitimme myös niin, että ne eivät ole monimerkityksellisiä tai ymmärrettävissä monella eri tavalla.

Kun haastatellaan ihmisiä oman ammattinsa edustajina, on erityisen tärkeää miettiä haastateltavien tunnistettavuuteen liittyviä asioita. Anonyymiyden turvaamiseksi on muutettava haastateltavien nimet ja muut tunnistamiseen liittyvät tiedot. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005 s. 17.) Ilmoitimme haastateltavien määrän selkeästi, jotta selvityksemme laatu olisi läpinäkyvää. Emme voi tehdä haastateluista yleistettäviä päätelmiä, koska haastateltavia oli vain kolme. Vähäisen haastateltavien määrän takia emme erittele tulkkien vastauksia, vaan kokoamme niistä teemojen mukaiset vastaukset. Ennen haastattelua kerroimme haastateltaville, että haastattelu taltioidaan äänittämällä, ääninauhoja kuuntelemme vain

me, ja anonyymien litteroimien jälkeen ääninauhat poistetaan, sekä etteivät vastaajat ole tunnistettavissa lopullisesta opinnäytetyöstä. Litteroinnit ja muut aineistokäsittelyn muistiinpanot tuhoetaan työn valmistuttua.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET TEEMOISTA

Haastatteluihin osallistuneet puhevammaisten tulkit olivat Läntiseltä välitysalueelta. Tulkkien koulutustaustat erosivat toisistaan, yksi oli koulutukseltaan EAT-tulkki ja kaksi AMK-tulkkia, joista toinen oli tehnyt myös ylemmän ammattikorkeakoulun opinnot. Työkokemusvuosia tulkeilla oli 5–15 vuotta. Kaksi tulkeista työskenteli palveluntuottajilla työntekijöinä ja yksi tulkkiryhtäjä. Haastateltavista kahdella on kokemusta paritulkkauksesta, ja yhdellä osallistujista kiinnostusta keskustella, miten paritulkkaus onnistuisi puhevammaisten tulkkauksessa.

7.1 Paritulkkauksen käytännöt

Osa haastateltavista oli tehnyt paritulkkausta, mutta sitä tehdään puhevammaisten tulkkauksessa vähän. Yksi tulkki pohti paritulkkauksen vähäisyyden yhdeksi syyksi sitä, että tulkkausta tehdään harvoin molempiin suuntiin. Aktiivista dialogitulkkausta tehdään vähemmän puhevammaisten tulkkauksessa.

[paritulkkaus on vähäisempää], kun ei tarvii molempiin suuntiin välttämättä tulkata niin paljon. Toki voi olla, et täytyy jotenkin selittää, selventää tai kirjottaa ylös jotakin sanoja tai tän tyyppistä, mutta ei oo sellasta aktiivista simultaanitulkkausta molempiin suuntiin niin sanoisin, että se on oikeestaan se syy.

Tilanteet, joissa tehdään yleensä paritulkkausta ovat ulkomaanmatkat, työturvallisuustilanteet ja oikeustulkkaustilanteet. Oikeustulkkaukset olivat olleet kolmannen tahon tulkkitalauksia eivätkä Kelan välittämiä, joten oikeuslaitos tilaa tulkin itse palveluntuottajalta eikä Kelalta. Yksi haastateltava sanoi tehneensä paritulkkausta ulkomaanmatkoilla, mutta tulkkausta tehtiin yksi tulkki kerrallaan jakamalla työpäivä. Ulkomaanmatkoille asiakas määrittelee tulkkitalausta tehdessään tulkkien tarpeen ja mille kellonajoille tulkkausta tarvitsee. Ulkomaanmatkoista ei makseta samoista työajoista kahdelle tulkille palkkaa, vaikka molempien tulkkien pitäisikin olla esimerkiksi logistisista syistä asiakkaan mukana koko päivä. Tulkit

sopivat keskenään, miten jakavat työtuntinsa ja ilmoittavat ne Kelalle. Ulkomaan-tilauksien valmistautumisen ja paritulkkauksen käytännöt tulkit ehtivät sopimaan lentomatkojen aikana. Tulkkausissa on yleistä jakaa ajallisesti pitkä tilaus kahtia kahdelle tulkille, jolloin yksi tulkki tekee ensimmäisen puolen tilauksesta yksin ja työvuoronsa päättyessä kertoo työtilannetta jatkamaan saapuneelle tulkille ydinasiat menneestä tulkkauksesta, ja toinen tulkki jatkaa tilauksen loppuun yksin. Tätä tulkkauksen jakamista kahden tulkin kesken ei määritellä paritulkkaukseksi.

Tuolla ulkomailla oli vähän se ongelma, että Kelan mielipide on se, että siellä on yksi tulkki aina kerrallaan, että kahdelle tulkille ei voi samaan aikaan maksaa palkkaa. Silloin ne piti jakaa, mutta kun se ei oikein tuolla ulkomailla toimi sillain. Että, jos asiakas lähtee johonkin, ja mä tulisinkin perästä vasta kuuden tunnin päästä, nii kyllä mun tarvii lähtee samaan aikaan, vaikken olisikaan tulkkausvuorossa. Se on välillä sit vähän säätöö noitten raportointien kanssa, että kumpi tässä nyt on ollut tulkkausvuorossa tässä kohtaa.

Paritulkkauksen käytäntöjen sopimisesta tulkeilla oli eri ajatuksia. Yksi paritulkkausta tehnyt tulkki kertoi, ettei ole ollut pariinsa etukäteen yhteydessä, jos tulkkitilauksessa ei tullut ilmi etukäteen sovittavia asioita. Osa haastateltavista arveli valmistautumisessa yhteydenottoa kannattavaksi, jos tilanne olisi toiselle tulkeista vieras. Tulkit olisivat myös yhteydessä asiakkaaseen tai tilauksen järjestävään tahoon, jos tarvitsevat lisätietoa, esimerkiksi tulkkien sijoittautumisesta tilassa. Valmistautuessa tulkkausparin ja asiakkaan kanssa sovitaan ennen tulkkausparin alkamista, miten vaihdetaan luontevasti tulkkausvuoroa tulkkien kesken. Koska paritulkkaus on uutta puhevammaisten tulkkausissa, tulkkausparin valmistautuminen on tulkkilähtöistä. Tällöin tulkkien pitää kertoa asiakkaalle mitä paritulkkaus tarkoittaa ja miten tulkkausparin tilanteissa toimitaan.

Haastateltavista tulkeista kaksi oli sitä mieltä, että paritulkkausta voisi lisätä puhevammaisten tulkkausissa, toinen heistä oli tehnyt aikaisemmin paritulkkausta. Kolmas vastaaja ei tuntenut välttämättä tarvetta lisätä paritulkkausta omaan työskentelyynsä, mutta hänellä oli kokemusta paritulkkauksesta.

Ei mulla oo koskaan semmonen olo keikan jälkeen ollut että, voi ei, menipä päin peetä, että olispa ollut pari. Kyllä niistä on aina ihan kunnialla selvitty, mutta tietenkin jossain tilanteessa se voisi olla ihan.

Hyötyjä paritulkkauksesta löydettiin sekä tulkeille että asiakkaalle. Asiakas saisi tulkit, jotka pystyisivät hallitsemaan kuormitustaan tukitulkin avulla ja näin tuottamaan tasalaatuisempaa tulkkausta. Tällöin asiakas tulisi myös ymmärretyksi nopeammin ja helpommin, eikä hänen tarvitsisi toistaa viestejään. Asiakas hyötyisi paritulkkauksesta myös niin, että saattaisi löytää uusia listatulkkieja itselleen. Tulkipari mahdollistaisi aktiivitulkin palautumista tulkkauksessa antaen pieniä hengähdystaukoja.

Vitsi ku siihen tulis se toinen, joka olisi ollut mukana, niin se jakaa ja toinen tekee vähän avaavia liikkeitä itselleen. On vaikka ihan silmätkin kiinni hetken, mutta kuuntelee koko ajan, mutta vähän orientoituu eri tavalla siihen tilanteeseen. Se olisi hienoa.

Paritulkkauksen haittoiksi tulkit määrittelivät tulkkausvuorojen jakamisen epäselvyyden vapaammassa tilanteissa, tällöin tilanteen sujuvuutta voi häiritä tulkkien epätietoisuus kumpi on tulkkausvuorossa. Haastatteluissa pohdittiin haittatekijäksi myös tulkkien eriasteista tietoisuutta asiakkaan kommunikointikeinoon. Jos tulkiparina on tulkki, jolle asiakas ja asiakkaan kommunikointikeino ovat vieraampia, tulkkauksen laatu saattaa kärsiä eikä parantua. Pohdintaa syntyi aiheesta, meneekö tulkkaustilanne toisen tulkin osalta enemmän perehtymiseen kuin laadukkaaseen tulkkaukseen, jos toinen tulkeista on tilanteessa vielä oppimassa asiakkaan kommunikointikeinoa. Haitaksi koettiin myös kahden tulkin mahdollinen yhteinen kulkeminen tilauksen aikana. Tulkki voi matkustaa asiakkaan kyydillä tulkitilauksen aikana, mutta kahta tulkkia ei välttämättä mahdu samaan ajoneuvoon. Kahden tulkin kulkeminen samaan tulkkaustilaukseen on myös kustannuskysymys.

7.2 Tulkkien keskinäinen yhteistyö

Haastatteluissa tulkkien keskinäisestä yhteistyöstä puhuttiin kollegiaalisuuden sekä ammatillisen kasvun näkökulmasta. Haastateltavien mielestä kollegiaalisuus määriteltäisiin siten, että tulkit toimisivat yhteisen ammatillisen edun hyväksi, ja asioista puhuttaisiin tulkkien kesken. Esimerkkitalanne tällaisesta toiminnasta olisi, jos tulkkauskeikalla oleva asia jää kesken ja sitä jatketaan seuraavan

tulkin kanssa. Silloin tilanteesta lähtevä tulkki soittaisi asiakkaan kanssa tulevalle tulkille antaen hoidetusta asiasta tietoa, jotta seuraava tulkki olisi valmistautuneempi tilanteeseen. Tästä kollegiaalisuudesta ei välttämättä makseta palkkaa, jos tiedottaminen menee varatun tulkkausajan yli. palveluntuottajilla voi olla työntekijöilleen työajan ylityksistä sovittu korvaus. Haastateltavan mielestä olisi tärkeää, että tällainen tulkkien välinen tukeminen tulisi näkyväksi Kelalle.

--minä äkkiä pirautan ja briiffaan mun kollegaa nyt tästä, että hänen on helpompi tänne tulla -- mutta en mäkään saa sit välttämättä palkkaa [siitä soitosta] -- ei Kelalle näyttäydä se että, kuinka tärkeää on se tuki.

Eräs haastateltava sanoi, että nykyään ulkomaanmatkoille saa paritulkkauksen matkan ollessa jokin muu kuin lomamatka. Aiemmin jo todettiin, että ulkomaan tulkkaustyö ja palkkaus jaetaan kahdelle tulkille niin, että tulkit eivät saa samoista tunneista palkkaa. Kollegiaalisuutta on se, että kuitenkin molemmat tulkit ovat käytettävissä suurimman osan ajasta.

Mietitään sitä tilannetta, että se asiakas ja ne kaks tulkkia on siellä lentokoneessa, niin mietitään, että se päivä on silti jaettu, että sä saat ton puolen ja sä ton puolen. Ei se varmasti mee silleen, kyllä se toinenkin tulkki on käytettävissä. Se toinen tulkki menee vessaan ja just sillä hetkellä tuodaan Coca-Colaa tiskiinkin ja asiakkaan tarvis kertoo, miten maksetaan vaikka. Kyllä se toinen tulkki auttaa siinä kohtaa, eikä oo silleen, että ei oo mun työvuoro alkanut, että en mä nyt vielä aloita tätä tulkkaamista. Esimerkiksi, näin tosi karrikoidusti.

Tulkit voisivat hyötyä paritulkkauksesta ammatillisen kasvun näkökulmasta siten, että paritulkkaustilanteessa pääsisi näkemään, kuinka toinen tulkki työskentelee oman asiakkaan kanssa ja oppimaan siitä. Asiakkaat toimivat eri tulkkien kanssa eri tavalla, kertovat eri asioista eri tulkeille ja kommunikoivat eri tavalla eri tulkkien kanssa. Puhevammaisten tulkkauksessa harvoin on tällaista tilaisuutta lukuun ottamatta esimerkiksi päivätoimintoja, joissa saattaa olla monta tulkkia samaan aikaan. Tällainen toisen tulkin työskentelystä oppiminen koettiin haastattelussa myös haittapuoleksi, jos toinen tulkeista oli kokemattomampi asiakkaan kommunikoinnin kanssa.

Sehän olis hyvä idea, olis semmonen tandemtulkki, kun sä oot alottanu työt -- Niin, että sä saisit heti jonku vertaisopin.

Vois olla myös semmonen, joka ei ehkä oo niin paljo ollut asiakkaan kanssa, jolloin oppii myös siltä toiselta tai oppii siinä tilanteessa, mutta kärsiiks siinä silloin sitten se laatu ja sit se menee vähän tietyllä tavalla perehtymisen puolelle.

Haastateltavien tulkkien välillä oli myös eri näkökulmia tuen tarpeeseen tulkkauksutilanteissa: kaikilla ei ole ollut tilanteita, joissa olisi tarvinnut tulkkiparia. Oli kuitenkin kohdattu tilanteita, missä oletettavasti tukitulkki olisi ymmärtänyt nopeammin tulkkauksratkaisun kuin itse, mutta tulkkiparin puuttumisesta huolimatta tilanteista oli selvitty oman ammatillisuuden voimin.

Jotenki ne tilanteet on ehkä vaan ollut sellasia, että ei oo jotenki halunnut tai kaivannutkaan välttämättä sitä, että toinen olis siinä. Välillä tietty joo, jos niinkun tai on ihan hyötyäkin, koska se nyt on tunnetusti näin, että se, joka ei oo tulkkauksvuorossa ymmärtää heti.

7.3 Laadun tae ja kuormittavuus

Opinnäytetyön luvuissa 4.2 ja 5 kerrottiin, että paritulkkauksen myöntämisen määritelmä on säädetty tulkkaukspalvelulaissa, ja perustuu tulkkauksen vaativaan tasoon tai tulkkauksutilanteen pituuteen. Vaativuus ei kuitenkaan ole sidoksissa tilauksen ajalliseen keston. Haastatteluissa keskusteltiin Kelan välityskriteereistä vaativan tason tulkkaukseen. Haastateltavien mielestä ohjeistus ei sovellu puhevammaisten tulkkaukseen.

--standardit ja kriteerit ja se ei sovellu puhevapuoelle -- se [puhevammaisten tulkkauks] on niin moninaista, tilannesidonnaista, asiakas-kohtaista mitä muuta, kommunikaatiomenetelmäkohtaista.

Kaksi tulkeista pohti, miten määriteltäisiin vaativa taso puhevammaisten tulkkauksen puolella, kun välityskriteerejä ei voi soveltaa suoraan viittomakielen paritulkkauksesta. Mikä tulkkauks olis vaativaa? Mihin tilanteisiin välitettäisiin tulkit vaativan tason mukaan automaattisesti?

--jos me puhutaan vaativasta tulkkauksesta, koska se on ainakin viittomakielen tulkkauksessa se vaativa tulkkauksena aina paritulkkauksena, ainakin siihen pyritään, niin mikä puhevammaisten tulkkauksessa sitten olisi paritulkkauksena, tai siis vaativaa tulkkauksena, jotta se tuottaisi sen paritulkkauksen automaattisesti.

Määrittelyä on vaikea tehdä, koska puhevammaisten tulkkauksessa tilanteet, asiakkaat ja tulkkauksena ovat tilannesidonnaisia ja yksilöllisiä jokaisen asiakkaan kohdalla. Osa vaativan tason määrittelyä voisi olla molempiin suuntiin tulkkauksena, eli tulkkauksena tulkkauksena sekä asiakkaalle keskustelukumppanin viestit, että asiakkaan viestit toiselle osapuolelle. Tulkit mainitsivat kuormittavaksi tekijäksi myös asiakkaan vaativan kommunikointimenetelmän, esimerkiksi epäselvän puheen pitkäkestoinen tulkkauksena, ja tähän tulkin vaihto toisi palautumista intensiivisestä keskittymisestä. Tulkkauksen kuormitusta on helpottanut keskustelukumppanin taito ottaa puhevammaisten tulkin asiakas huomioon omaa puhettaan hidastamalla ja selkeyttämällä, jolloin muuten sisällöllisesti vaativassa tulkkauksessa tulkkauksena on tullut toimeen yksin.

Nii no sitten tietenkin, jos se asiakkaan kommunikointikeino, on niin vaativa, että siinä tarvii molempiin suuntiin esimerkiksi tulkkauksena -- kylähän se sitten on raskaampaa tietenkin.

Se oli niin, oli älyttömän hyvä kuulustelija, hän ymmärsi puhua selkeästi, puhui lyhyillä lauseilla eikä esittänyt samassa suun vuorossa montaa kysymystä. Osasi pilkkoa puheensa sopivasti. Eli asiakas pysyi hyvin kartalla siinä kohtaa, mistä keskustellaan.

Haastateltavat kertoivat, että tulkkipari tekisi puhevammaisten tulkkauksesta laadukkaampaa, koska tulkit voisivat jakaa keskenään tulkkauksen fyysistä ja psyykkistä kuormaa. Puhevammaisten tulkkauksessa on yleisempää, että esimerkiksi pitkiin tulkkauksena tilanteisiin on varattu kaksi tulkkia, jotka puolittavat tilauksen. Tällöin asiakas saa uuden virkeän tulkin jatkamaan työvuoroa, mutta tulkkauksena ei ole tietoinen aiemman tulkkauksen sisällöstä kuin ne pääpiirteet, jotka aiempi tulkkauksena kertoo asiakkaan kanssa. Tulkinvaihdon jälkeen tilanteen tulkkauksen laadukkuus saattaa huonontua, koska uusi tulkkauksena ei tiedä kaikkia asiayhteyksiä, joihin saatetaan palata myös myöhemmin saman tilanteen aikana. Tällöin asiakas joutuu selittämään asiat uudestaan uudelle tulkkauksena, ja toistaminen mahdollisesti kuormittaa asiakasta.

Mä uskon, että se voi olla myös sen asiakkaan turva. Koska tästähän on puhuttu viittomakielen puolella iät ja ajat, että se virkeämpi tulkki, tekee vähemmän mokia. Se asiakas tulee ymmärretyksi paremmin, kun se tulkki on virkeä ja se jaksaa. -- että se on sen asiakkaan turva, mutta myös sen tulkin, sen toisen tulkin, jos se on jotenkin vaikea tilanne se, missä ollaan.

Asiayhteydessä kerrottiin, että samanlaista tiedon vähyyttä tulee esille tilanteissa, joissa asiakas hoitaa samaa asiaa eri tulkkien välityksellä esimerkiksi monena päivänä. Paritulkkkaus toisi kuitenkin saman päivän pitkiin tilauksiin sujuvuutta ja laadukkuutta. Tulkit miettivät, miten tulkkauksen laatua puhevammaisten tulkkauksen puolella valvottaisiin, kun asiakkaat ja heidän tarpeensa ovat niin yksilöllisiä.

Haastateltavat kertoivat esimerkkejä tulkkauksitilanteiden kuormittavuudesta ja taukojen tarpeellisuudesta, että tulkkauksen laatu pysyisi samana. Tulkit sanoittivat tulkkiparin tarvetta tilauksiin, jotka olivat pitkiä ja joko fyysisesti tai henkisesti raskaita. Tulkkauksesta voi tulla fyysisesti kuormittava, jos pitkässä tulkkitilauksessa ei ole mahdollista vaihtaa asentoa riittävän usein tai ollenkaan. Esimerkiksi monen tunnin paikallaan seisomisen, tai samassa asennossa istumisen kerrottiin olevan tällaista. Myös kommunikointiin tarvittavan apuvälineen kannattelu vaatisi taukoja, ja kevyenkin apuvälineen esimerkiksi tabletin tai älypuhelimien pitelemisen asiakkaan näkökentässä kuormittaa lihaksia, eikä tulkki välttämättä saa tuettua kättään ergonomiseen asentoon. Myös tulkin äänentuotto on koetuksella, jos tilauksissa joutuu pitkiä aikoja käyttämään ääntään yhtäjaksoisesti. Tulkin silmät voivat myös väsyä pitkäaikaisen näytön katsomisen seurauksena.

Lisäksi saattaa olla semmoista, että sun pitää olla todella lähellä sitä asiakasta, että sun asento on vähän luonnoton. Sä joudut esimerkiksi puheentoistoa, sä joudut tekemään jonkun ihmisen korvaan, että sä oot siinä iholla.

Pitkät tulkkauksitilaukset kuormittavat myös henkisesti aiheen sisällön tai intensiivisen keskittymisen takia, ja raskaat tulkkauksitilanteet saattavat vaikuttaa tulkkiin. Keskittyminen ilman tauotusta pitkissä tilauksissa saattaa herpaantua päivän kuluessa. Tulkkauksipalvelun käyttäjät eivät välttämättä tiedosta tulkkauksitilanteen

monia erilaisia kuormittavuustekijöitä, kun tulkkaustilanne on sujuva. Tulkkaustilanteet vaativat tulkilta läsnäoloa ja jatkuvaa tilanteenlukutaitoa, vuorovaikutustilanteessa olevien kuuntelua ja asiakkaan tulkkausta ja mahdollisesti asiakkaalle muiden viestien tulkkausta. Tulkkiparia kaivattiin myös jakamaan henkisesti kuormittavien tilausten jälkeen tilanteen läpikäynnillä ja purkamaan ajatukset esimerkiksi ajomatalla keikan jälkeen. Tällainen kollegiaalinen tuki samassa tilanteessa olleen parin kanssa ei haastateltavien mukaan rikkoisi salassapitovelvollisuutta.

Haastateltavat sanoivat asiakkaiden olevan ymmärtäväisiä, jos pitkien päivien aikana tulkin keskittyminen välillä herpaantuu. Kuitenkaan tulkin käyttäjät eivät välttämättä tiedosta tulkkausprosessin kuormittavuutta, joten tauon tarpeen sanoitus täytyy tulla tulkilta. Yksi haastateltava sanoikin, että on osa ammatillisuutta huomata tarpeensa taukoon. Tämän sanoittaminen ei tulisi olla uskalluskysymys tai tapahtua vain asiakassuhteen ollessa tuttu, vaan työskentelysuhteessa laadun takaamiseen tarvittava asia. Ammatillisuutta määriteltiin haastatteluissa muun muassa siten, että tulkki tiedostaa miten voi roolissaan toimia, tietää mistä laadukas tulkkaus koostuu ja miten laatu säilyy tulkkauksen läpi, sekä tunnistaa tauon tarpeen ja ilmoittaa siitä. Tulkkien mielestä työkokemus auttaa tunnistamaan omaa vireyden laskemista. Taukoja ei kuitenkaan voi aina pitää oman tarpeensa mukaan, joskus asiakas ja kommunikointiympäristö odottavat tulkin olevan saatavilla koko ajan esimerkiksi pitkissä tilauksissa.

Kuormituksen tunteminen on kuitenkin myös yksilöllistä, joten tulkit voivat tuntea kuormittavansa erilaisissa tilanteissa. Paritulkkkaus voisi haastateltavien mielestä lieventää sekä fyysistä että henkistä kuormitusta tulkkauksessa. Haastateltavat sanoittivat kokeneensa molempiin suuntiin tapahtuvat dialogitulkkauksilanteet kuormittaviksi, tai jos eivät ole itse olleetkaan tällaisissa tulkkaustilanteissa tulkkina, kokisivat näiden olevan kuormittavuudeltaan mahdollisia paritulkkauksilanteita.

8 OPINNÄYTETYÖN MUUT TULOKSET

Löysimme haastatteluistamme jo ennalta määriteltyjemme teemojen ulkopuolelta myös muita tuloksia liittyen paritulkkaukseen. Teemoittelimme ne neljään alaot-sikkoon. Pääteemojen lisäksi tulokset liittyvät asiakkaisiin, tulkkien saatavuuteen, Kelaan sekä paritulkkauksen edistämiseen ja kehittämiseen.

8.1 Asiakkaat

Haastatteluissa kerrottiin, että asiakasryhmällä ei ole vaikutusta paritulkkauksen tarpeeseen, vaan enemmän vaikuttaa kommunikointimenetelmä. Kommunikointimenetelmistä mainittiin, että erityisesti epäselvän puheen käyttäjät saattaisivat hyötyä paritulkkauksesta. Etenkin, jos asiakkaan pitää esimerkiksi tuottaa paljon puhetta, olisi yhden haastateltavan mukaan paritulkkauksesta hyötyä. Puheen tuottaminen on asiakkaalle raskasta, joten tulkkiparin läsnäolo pitkissä tilauksissa helpottaisi siihen, että asioita ei tarvitsisi toistaa uudelleen montaa kertaa. Asiakkaista mainittiin kuitenkin toissijaisen profiilin eli tuplaprofiilin omaavat asiakkaat ja yhden tulkin mielestä heille paritulkkauksen tulisi olla yleisempää.

Ja se mikä tuli samantien mieleen on myös se, että sitten on näitä asiakkaita, joilla on molemmat profiilit. On kuva ja puva ja mitä se tuottaakaa siitä. -- kuinka paljon siinä voi olla hommaa yhdelle tulkille. -- koska siinä kohtaa sen pitäisi olla ihan normihommaa, että siellä ois kaksi tulkkia. Siinä kohtaa se asiakkaan kommunikointikeino menee kaiken edelle.

Puhevammaisten henkilöiden kommunikoinnin yksilöllisyys tekee joidenkin asiakkaiden tuntemisen välttämättömäksi, jotta tulkkaus onnistuisi laadukkaasti. Asiakkaiden kommunikointimenetelmän ja heidän elinpiirinsä tunteminen sujuvoittaa tulkkausta, ja vähentää myös tulkin kuormitusta ja tulkkaukseen kuluva energiaa. Puhevammaisten henkilöiden itsensä lisäksi myös ympäristön muut ihmiset ovat tulkkauksen asiakkaita ollessaan vuorovaikutuksessa puhevammaisen henkilön kanssa. Näille tulkkauksen kolmansille osapuolille tulkkaus, tulkin rooli tai tulkkauspalvelu saattavat olla vieraita.

--jossa leirin järjestäjä olettaa, että tulkki nukkuu yläsängyssä ja asiakas alasängyssä, -- miksi hänen pitäisi olla siellä yötä, vastaus oli, että jos asiakas lähtee yöllä vessaan, niin pitää näyttää se.

Kysymykseen, miten kahden tulkin läsnäolo vaikuttaisi asiakkaaseen ja ympäristöön, haastattelemamme tulkit arvelivat, että kahden tulkin työskentelystä ja läsnäolosta ei olisi asiakkaiden näkökulmasta haittaa. Paritulkkauksilanteissa, joissa tulkit olivat olleet, ei kahden tulkin läsnäolo ollut vaikuttanut asiakasta häiritsevästi. Ainakin viittomakielen tulkkauksessa asiakkaat saattavat toivoa joihinkin tulkkaustilauksiin mahdollisimman vähän ylimääräisiä ihmisiä, jolloin yhden tulkin sijasta kaksi tulkkia olisi liikaa. Haastattelussa arveltiin puhevammaisten asiakkaiden mahdollisesti ajattelevan jopa päinvastaisesti. Kuitenkin puhevammaisten tulkkauksessa voi olla myös asiakkaita, joille paritulkkaukset voi tuottaa liikaa viriä ja olla sen vuoksi häiritsevää.

8.2 Tulkkien saatavuus

Haastatteluissa keskustelun aiheena oli myös tulkkien saatavuus tulkkitilauksiin. Toisessa haastattelussa mainittiin, että tulkkiresurssit on laskettu välitysalueittain tiukoiksi ja resurssien rajaaminen voisi olla kaupunkikohtaisempaa. Tulkit pohtivat haastatteluissa, että tulkkien välitystä tilauksiin helpottaisi tulkkien sijoittuminen tasaisemmin välitysalueen sisälle. Tällä hetkellä esimerkiksi Läntisen alueen joissain kaupungeissa on tulkeista ylitarjontaa ja joissain taas pulaa. Haastatteluissa arveltiin, riittäisikö Läntisen alueen tämän kilpailutuskauden 62 tulkkiresurssia, jos paritulkkaukset puhevammaisten tulkkauksessa yleistyisi. Läntiseen alueeseen kuuluvat kaupungit on listattu Kelan nettisivuille tulkkauspalvelun palveluntuottajiin.

Tulkkiresurssien riittävyys kaupunkikohtaisesti parantaisi myös tulkkien saatavuutta paritulkkauksilanteissa. Yksi ongelmakohta tulkkiparien saatavuuteen on nimenomaan tulkkiresurssit, ja tämä vaikuttaa varsinkin Suomen niillä alueilla, joissa tulkkia on vähän ja välimatkat ovat suuria.

Tai että joku asuu tosi kaukana, joku asiakas ja sen kommunikaatio tarvis ihan väistämättä aina sen kaksi [tulkkia], saisko se? Ei varmasti saisi välttämättä, jos se on joku vähempi tulkkinen paikkakunta, voiko niin sanoa. -- Että tarviiko rajata sitä tulkkien saatavuutta niin huonosti- tai siis et se on lähtökohtana jo huono. Miksi se pitää laskea jotenkin niin tiukaksi?

Asiakkaiden näkökulmasta ongelmakohtaksi muodostuu se, että paritulkkauksien peruuntuu, jos tilaukseen ei löydy kahta tulkkia. Tuplaprofiilin asiakas voisi saada tulkkiparin joko viittomakielen tulkista tai puhevammaisten tulkista, joten tulkkiparin välittäminen paritulkkaukseen on helpompaa. Tuplaprofiilin paritulkkaukset eivät ole yleistä, mutta haastateltaviltamme löytyi kokemus tällaisesta.

Tulkkiparin saatavuuteen vaikuttaa myös puhevammaisten asiakkaiden tulkkilistat. Puhevammaisten tulkkauksessa esimerkiksi asiakkaiden kommunikointimenetelmien sujuva ymmärtäminen voivat vaatia tulkeilta perehtyneisyyttä, ja asiakas voi koota itselleen tulkkilistan näistä tulkeista. Paritulkkauksilanteisiin voitaisiin välittää tällöin vain tulkkilistan sisäisiä tulkkeja. Jos asiakkaalla ei ole tulkkilistaa, tulkkipari olisi mahdollista välittää kenestä tahansa sopivasta tulkista.

8.3 Kela

Kela välittää tulkkilauksista suurimman osan, joten haastatteluissa Kelan tulkkivälityksestä ja Kelan toiminnasta keskusteltiin enemmän kuin kolmannen tahon tilauksista. Kelan tulkkivälitys välittää tulkkilauksiin sopivat tulkit tiettyjen välitysohjeistuksien mukaan. Viittomakielen tulkkauksiin välitetään paritulkkaukset aina vaativissa tilauksissa tiettyjen kriteerien mukaan. Kaksi haastattelemaamme tulkkia kertoivat, että nämä samat välityskriteerit eivät sovellu sellaisenaan puhevammaisten tulkkaukseen, koska asiakkaat, kommunikointimenetelmät sekä tilanteet ovat yksilöllisiä. Samasta syystä välityskriteerejä on vaikea määrittää. Sama tulkkauksilanne saattaa olla fyysisesti kuormittavaa yhden asiakkaan kanssa, mutta ei toisen. Puhevammaisten tulkkauksen puolella paritulkkauksia välittäessä tulisi ottaa huomioon tilannesidonnaisuus, asiakkaiden yksilöllisyys ja kommunikointimenetelmäkohtaisuus. Kahden haastateltavan mielestä puhevammaisten tulkkauksessa tulkkauksipaikka tai -tilanne ei olisi hyvä kriteeri määrittelemään

vaativuutta. Vaativaa tulkkauksesta tekee esimerkiksi asiakkaan kommunikointimenetelmän tulkkauksen kuormittavuus.

Toisaalta myös se, että joudut tuottamaan tulkkina sen viestin koko ajan tykö siihen, että sun pitää koko ajan mallintaa se viesti siihen, koko ajan vaikka kansiosta, jos sä periaatteessa paljon tuottaisit sitä näkyvää tulkkausta.

Nii asiakkaan ymmärrystä tukemaan sä tuottaisit sitä paljon. Nii mut sillonhan se tarkottaakin sitä, että se asiakkaan kommunikointikeino on vaativa.-- se ei olisi elokuvat ei se olisi seminaari eikä se olisi hautajaiset, eikä se olisi psykologi-istunto, eikä se olisi mikään muu, mitä Kela sanoo nyt mitä se on viittomakielen tulkkauksessa.

Haastatteluissa kerrottiin paritulkkauksen tarpeen ongelmakohdista, jotka liittyivät tulkki välitykseen. Paritulkkauksen tarpeen ilmoittamisesta johti parin saamiseen todennäköisimmin, jos asiakas tai omainen tilausta tehdessään ymmärtää tilanteen vaativuuden ja toivoo tulkkaukseen paritulkkausta. Jo tulkinkäytön perehdytyksessä perehdytysmateriaaliin voisi kirjata, mitkä tilanteet olisivat sellaisia, joihin asiakas jo tilausta tehdessään voisi pyytää tulkkiparin.

[Asiakkaat] ei varmaan lähtökohtaisesti oo ollenkaan tietosia semmosesta [paritulkkauksen] mahdollisuudesta, että perehdytyksessä siitä on kerrottu, ja eivät varmaan tajuakaan sitä hyödyntää, ellei sitten tulkit siitä vihjaile, että tiesitkö, että voit näihin tilanteisiin pyytää. Ja en mä sano, että aina menis niin, että sen tarvitsisi olla asiakkaasta lähtöisin, että varmasti on myös sellasia tilauksia, mihin saadaan se pari ihan tulkkien tarpeiden perusteella. Mutta sanoisin, että helpommin saa sen parin sinne, kun se on jo asiakkaalta se pyyntö, että haluaisi kaksi tulkkia, kun on pitkä päivä esimerkiksi, jotta tulkki on vireä koko ajan.

Palveluntuottajan pyynnöt tulkkitilauksien paritulkkaustarpeeseen taas eivät välttämättä toteudu. Yhden haastateltavan mukaan tulkki välityksessä ymmärretään jollain tasolla puhevammainen tulkkauksen kuormittavuutta, mutta välitys ei pysty vaikuttamaan tulkkiparipyyntöihin, koska tulkit välitetään välitysohjeiden perusteella.

Kyllä he varmaan tietty jollain tasolla ymmärtää, kun sielläki on ainakin osa joko ollu tulkkeja. Niin luulisi ainakin, että jollain tasolla ymmärtää, mutta ei he tietenkään voi sillai tietää kuitenkaan. -- en mä

nyt usko, et Kela alkaa vastaankaan väittämään, jos mä sanoisin, et joku tilaus on rankka. Ei ne siihen voi sanoo, että eipä oo. Mutta, sitten he tietenki vaan pahottelevat ja sanovat, että voi voi.

Paritulkkauksen mahdollinen kehittäminen puhevammaisten tulkkauksessa vaatisi haastateltavien mukaan myös Kelalta huomion kohdistamista tulkkien havaintoihin tulkkauksista. Yksi haastateltava painotti keskusteluyhteyden tärkeyttä Kelaan puhevammaisten tulkkauksen asioissa, koska tämän tulkkauustuotteen moninaiset käytänteet ja tarpeet ovat vaihtelevampia kuin esimerkiksi viittomakielen tulkkauksen yhtenevämpi tulkkauustuote. Myös Kelan tulkkivälityksen välitysohjeistusta edistämään tarvittaisiin henkilö, joka tietäisi, mitä puhevammaisten tulkkaus on käytännössä. Kelalta toivottiin tilastointia tilauksien kuormittavuudesta tulkkien näkökulmasta. Haastateltavat myös miettivät, lasketaanko tulkkiresurssit toteutuneiden tulkkaustuntien perusteella, ja huomioidaanko tilastoissa tulkkitilauksia, jotka ovat peruuntuneet, koska tilaukseen ei ole ollut tulkkia saatavilla. Peruuntuneet tilaukset pitäisi huomioida, että todelliseen tulkkikysyntään saataisiin riittävästi resursseja.

8.4 Paritulkkauksen edistäminen ja kehittäminen

Haastatteluissa keskusteltiin puhevammaisten tulkkauksen kehittämisestä ja mahdollisesta paritulkkauksen edistämisestä tällä alalla. Tulkit ottivat esille esimerkkejä, millä tavoin asioita voisi viedä eteenpäin. Paritulkkauksen tarve pitäisi kartoittaa sekä tulkeilta, että asiakkailta. Myös paritulkkauksen myöntämiseen määrittelevät välityskriteerit tulisi kerätä ja tuoda näkyviksi. Kriteereiden avulla paritulkkauksen välitystä pystyttäisiin uudistamaan. Paritulkkauksen hyötyjä pitäisi tuoda tietoisuuteen asiakkaille, tulkeille ja tulkkauksipalvelun järjestäjälle. Järjestöt olisivat ideaali kanava asiakkaiden kohtaamiseen ja heidän tarpeidensa kuuntelemiseen. Järjestöjen kautta asiakkaille voitaisiin tiedottaa, miten he hyötyisivät paritulkkauksen käytöstä ja millaisiin tilanteisiin paritulkkausta voisi tilata. Haastateltavat kokivat, että helpointa paritulkkauksen edistämiseksi olisi, jos asiakas itse toivoisi tarvittaviin tilanteisiin kahta tulkkia. Järjestöt voisivat myös viedä tietoa asiakkaiden tarpeista ja näkökulmista tulkkauksipalvelua järjestävälle

taholle eli Kelalle, koska haastateltavien mukaan järjestöillä on tiiviimpää yhteydenpitoa Kelaan kuin palveluntuottajilla.

Tulkkien tietoa paritulkkauksen hyödyllisyydestä voisi lisätä jo tulkikoulutuksiin esimerkiksi kouluttajien avulla, joilla tätä kokemusta olisi. Paritulkkauksen edistämiseksi tulkkien tulisi osata tunnistaa, millaisiin tilanteisiin tulkipari toisi tarvittavaa hyötyä. Näitä tietoja voisi kirjata ylös. Yksi tulkki ehdotti, että Kela voisi saada ymmärrystä tulkkien kuormitukselle ja mahdolliselle tulkiparin tarpeelle, jos Kela tulisi seuraamaan tulkkaustilanteita ja näkisi tilanteiden moninaisuuden ja vaativuuden. Kelan yhteistyöhalukkuus ja tulkkien ja asiakkaiden kuunteleminen tuli tärkeänä asiana haastatteluissa esille. Haastateltavat toivoivat, että paritulkkauksen tarpeen sanoittamista kuunneltaisiin ja tulkkien kokemukset huomioitaisiin, lisäksi kysyttäisiin asiakkaiden mielipiteitä ja toiveita.

No ainakin semmonen, että kysyttäisiin asiakkaiden mielipidettä enemmän tai kuunneltaisiin asiakkaiden toiveita -- No sitten tietenkin se, että jos oikeesti tulkki ilmottaa, että joku tietyn tyyppinen tilaus on semmonen, että tuolla tarvittaisiin paria, että sitäkin kuunneltaisiin eikä vaan katota, että kuka sinne suostuu lähtemään yksin.

Haastateltavat jakoivat kokemuksiaan tilanteista, joissa olivat kokeneet tarvetta mahdolliselle tulkiparille. Yksi tulkeista ei ollut ilmoittanut mihinkään, kun oli tuntenut tarpeellisuutta parille. Haastattelussa hän totesi, että olisi ehkä pitänyt ilmoittaa, että paritulkkaus voisi kehittyä. Yksi tulkeista oli keskustellut asiasta esihenkilönsä kanssa, mutta he eivät olleet välittäneet siitä tietoa Kelalle. Paritulkkauksen kehittämisessä tunnettiin myös kykenemättömyyttä vaikuttaa siihen. Tulkista tuntui, ettei mikään perustelu olisi riittävä, jos tulkki tuntisi tarvetta tulkiparille. Asiaan tulisi liittyä aina työturvallisuusnäkökulma, että se otettaisiin huomioon. Toisen tulkin mielestä taas työturvallisuustilanteissa paikalle tarvittaisiin joku muu ammattilainen tulkin kanssa, ei kahta tulkkia turvaamaan toisensa. Tulkki kyseenalaisti, onko paritulkkaus työturvallisuustilanteissa tulkin paikka.

Kehitystä hidastavana tekijänä mainittiin kilpailutus. Haastatellut tulkit kertoivat Kelan kilpailutuksen vaikeuttavan alan kehittymistä. Muutaman vuoden välein ta-

pahtuva tulkkausalalan kilpailutus vaikuttaa Kelan, palveluntuottajien ja tulkkien toimintaan, koska kilpailutusprosessin läpikäyminen vie resursseja muusta toiminnasta. Alaa ei ehditä kehittämään.

Mutta yksi syy on varmasti just tää, että esimerkiksi tätä alaa kilpailutetaan kahden vuoden välein plus optio 1 plus 1.

Ei mitään kerkiä kehittymään.

Kyllä rahaa menee moneen asiaan, mutta meneekö siihen palveluntuottamiseen tai siihen et sitä kehitettäisiin.

Koska eihän me tuottajatkään eikä tulkitkaan ehditä ja jakseta sitä, koska meillä menee aikaa siihen, että me päästään läpi edes, jos päästään, ja sit taas alotetaan alusta.

9 POHDINTA

Koska puhevammaisten tulkkauksessa tehdään hyvin vähän paritulkkausta eikä asiasta ole kirjoitettua teoriaa, uuden asian selvittäminen tuntui välillä hankalalta. Teoriaa kerätessä pohdimme välillä, pitäisikö puhevammaisten tulkkien kuormitusta, ammatillisen kasvun tukemista ja kollegiaalista tuen tarvetta täyttää jollain muulla kuin paritulkkauksella, koska valmiina oleva tieto oli hankalasti sovellettavaa puhevammaisten tulkkaukseen. Paritulkkauksen käytäntöjä olisi hankala ottaa suoraan esimerkiksi viittomakielen paritulkkauksesta, koska sen toteuttaminen ja Kelan välityskriteerit paritulkkauksen myöntämiselle eivät sopisi suoraan lainattuina puhevammaisten tulkkaukseen. Puhevammaisten tulkkauksen asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja asiakasprofiilit vaativat tulkilta asiakkaan ja ympäristön tuntemista, kuormittavat tulkkausprosesseissa eri tavalla, sekä tulkkausmenetelmien käyttö on joillain asiakkailla hitaampaa.

Haastatteluista selvisi paritulkkauksen toteuttamiseen perusteltuja hyviä syitä. Kävi myös ilmi, että riippuu tulkista, tunteeko hän tarvitsevansa paria tulkkauksiin. Pohdimme, riippuisiko siis paritulkkauksen tarve puhevammaisten tulkkauksessa asiakkaiden yksilöllisistä piirteistä ja tarpeista, sekä tulkkien yksilöllisestä resilienssistä.

Haastatteluiden yksi tulos oli, että paritulkkaus toteutuu varmemmin, jos asiakas pyytää sitä itse. Pohdimme, kuinka asiakkaat tiedostavat paritulkkauksen tarvetta, koska paritulkkaus on puhevammaisten tulkkauksessa harvinaista. Asiakkaille pidetään tulkinkäytön perehdytys ennen tulkkauspalvelun aloittamista. Perehdytyksessä voisi painottaa enemmän sitä, että asiakas voi itse pyytää tilaukseen kaksi tulkkia, jos siihen on tarve. Perehdytysmateriaaliin voisi lisätä myös vaativan tulkkauksen määritelmää ja kertoa asiakkaalle paritulkkauksen hyödyistä myös asiakkaan näkökulmasta.

Haastatteluissa mainittiin, että paritulkkauksen avulla asiakas voisi löytää tulkkilistalleen uusia tulkkeja. Osalle puhevammaisista henkilöistä ei voi välittää tulkkia oman tulkkilistansa ulkopuolelta. Kuinka tällainen henkilö löytäisi uusia tulkkeja

listalleen, jos hänellä on tarve paritulkkaukselle, mutta listalla ei ole tarpeeksi tulkkeja sen toteuttamiseen? Tätä pohdimme siitä näkökulmasta, jos asiakkaan kommunikointimenetelmä on haastava, ja sen vuoksi tulkkeja ei voi välittää tulkkilistan ulkopuolelta. Kuitenkin haastava kommunikointimenetelmä saattaa olla syy paritulkkauksen tarpeelle.

Opinnäytetyömme on ajankohtainen, koska paritulkkaus puhevammaisten tulkkauksessa on ollut keskustelun aihe samanaikaisesti myös Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:ssä (SPT ry) ja Puhevamma-alan Tulkkauspalvelun Tuottajat ry:ssä (PATT ry). Johdannossa mainitsimme SPT ry:n kokoaman kirjelmän, jolla lähestyttiin Kelaa ja ehdotettiin yhteistyötä paritulkkauskäytännön aloittamisesta puhevammaisten tulkkauksessa. Kirjelmässä oli kerätty huomioita SPT ry:n jäsenistöltä. Niissä todettiin, että paritulkkausta pyytänyt tulkki ei ole saanut tulkkiparia, ja listattiin tilanteita, joissa paritulkkaus tulisi järjestää. Näitä tilanteita olisi:

1. Asiakkaan vaikea puhevamma, jossa tulkin pitää varmistaa tulkkeen oikeellisuus monella eri tavalla useaan kertaan
2. Pitkät, monen tunnin tilaukset, jossa asiakkaalla on monia asioita hoidettavana ja asiakkaan vaikea kommunikaatio vaatii tulkilta jatkuvan intensiivisen keskittymisen
3. Pitkät tilaukset tukiviittovalle asiakkaalle, jolle tulkataan viitotulla puheella
4. Pitkät tilaukset, joissa tulkin on vaikea pitää taukoa
5. Molempiin suuntiin tulkkaus
6. Tilaukset, jotka kestävät useamman päivän (esim leirit, matkat), ja joissa on jokaiselle päivälle yli kymmenen tuntia tulkkausta
7. Oikeus- ja sosiaalitoimeen liittyvät tilaukset, joita ei toteuteta ensisijaisen lain määräämällä tavalla, vaan tulevat toissijaisen lain perusteella Kelan välitettäväksi, ja joissa paritulkkaus olisi toivottavaa tulkin oikeusturvan takia (ja on esimerkiksi riski, että asiakas syyttää tulkkia jostakin.)

Saimme opinnäytetyössämme samankaltaisia vastauksia paritulkkauksen tarpeen perusteluiksi kuin kirjelmässä. Esimerkiksi kirjelmässä mainittu molempiin suuntiin tulkkaus olisi yksi syy paritulkkauksen tarpeelle. Opinnäytetyössämme haastatellut tulkit sanoivat paritulkkauksen vähyyden syyksi sen, että kuormitta-

vuus on puhevammaisten tulkkauksessa erilaista, koska se on harvemmin dialogitulkausta. Myös Villikan ja Väisänen opinnäytetyössä mainittiin, että paritulkaus on vähäistä (Villikka & Väisänen, 2020, s. 44). Opinnäytetyömme tuo näin yhden perustelun paritulkkauksen käytön vähyydelle.

Paritulkaus on vielä vähäistä puhevammaisten tulkkauksessa, ja pohdimme paritulkkauksen käyttöönoton keinoja. Tulkkipäätöskoulutukseen tulisi lisätä paritulkkauksen teoriaa ja käytännön toteutusta konkreettisilla esimerkeillä. Tulkkipäätöskoulutuksissa toimii mahdollisesti viittomakielisiä lehtoreita, jotka käyttävät luennoillaan viittomakielen tulkkeja. Esimerkiksi näissä tilanteissa tulkkipäätöskoulutajat pääsevät jo seuraamaan paritulkausta käytännössä. Tulkkipäätöskoulutuksen olisi tärkeää tietää, miten paritulkkaukseen valmistaudutaan, miten tulkkaus tilanteessa toimitaan ja esimerkiksi tuetaan tulkkipäätöskoulutajia onnistuneen tilanteen saamiseksi. Näin tulkit myös ymmärtäisivät paritulkkauksen hyödyt ja osaisivat tunnistaa tilanteita, joihin tulkkipäätöskoulutajat toisi esimerkiksi kuormituksen kannalta apua. Tämän tiedostaessaan tulkit osaisivat myös sanoittaa paritulkkauksen tarpeen esimerkiksi tulkkaus välittäjälle. Olisi myös tärkeää, että tulkit osaisivat sanallistaa asiakkailleen paritulkkauksen hyötyjä, jotta he voisivat tilata paritulkkauksen tarpeensa mukaan. Kiinnostavaa olisi myös selvittää, millä tavalla paritulkkaukseen vaikuttaa, jos puhevammaisten tulkilla on koulutus ja kokemus myös viittomakielen tulkkauksesta.

Jatkotutkimuksesi ehdotammekin, miten viittomakielen tulkit, joilla on myös puhevammaisten tulkin pätevyys, voisivat hyödyntää paritulkkaukokokemustaan puhevammaisten tulkkaus puolella. Opinnäytetyömme muut jatkotutkimusehdotukset koskevat paritulkkaukseen valmistautumista ja asiakkaiden toiveita ja tarpeita paritulkkauksesta. Lisäksi tulisi selvittää, miten paritulkaus sopisi eri asiakasryhmille ja kommunikointimenetelmille. Tarpeiden selvittämisen lisäksi voitaisiin tiedottaa asiakkaita ja lähiympäristöä paritulkkauksesta. Tällä tavoin he voisivat tunnistaa paritulkkauksen hyödyt tulkkaus laatuun ja osaisivat vaatia paritulkausta. Tähän selvitykseen voisi mahdollisesti myös ottaa vammaisjärjestöjä mukaan.

LÄHTEET

- Autio, A., Ylijoki, S., & Heino, S. (2005). *Ideoita ja ajatuksia: Opas tukiviittomien opettajille*. Viittomakielialan osuuskunta Via.
- Aivoliitto. (i.a.). *Tietoa afasiasta*. Saatavilla 15.2.2023 <https://www.aivoliitto.fi/aivoverenkiertohairio/sairastumisen-jalkeen/muutokset/kieli-puhehairiot/afasia/#aff03a1e>
- Beukelman, D. R., & Mirenda, P. (2012). *Augmentative & alternative communication: Supporting children and adults with complex communication needs* (4th ed.). Paul H. Brookes Pub.
- Cp-liitto. (i.a.). *Puhe, kommunikointi ja syöminen*. Saatavilla 15.2.2023 <https://cp-liitto.fi/puhe/>
- Diak. (23.11.2022). *Tulkkipäätös siirtyy Turusta Helsinkiin kesällä 2023*. <https://www.diak.fi/2022/11/23/tulkkipäätös-siirtyy-turusta-helsinkiin-kesalla-2023/>
- Fast, M., & Kalela, E. (2006). *Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa* [Viitotun puheen tutkimushanke]. Kuulonhuoltoliitto ry. Saatavilla 10.10.2022 [viitottu_puhe_kirjallisuudessa \(1\).pdf](#)
- Gradia. (i.a.). *Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto*. Saatavilla 9.9.2022 <https://www.gradia.fi/puhevammaisten-tulkkauksen-erikoisammattitutkinto/117873>
- Haaksilahti, T., & Laatikainen, S. (2012). Kommunikatiokeinot ja kommunikation tukeminen. Teoksessa U. Aunola, T. Haaksilahti, S. Laatikainen, P. Rainò, M. Salonsaari, & R. Torppa (2012). *Viiton ja ohjaan: Viittomakielen ohjaajan oppikirja* (s.143–188). Opetushallitus.
- Heikkilä, N. (2021). *Kilpailuttamisen vaikuttavuus ja vaikutukset vammaisten tulkkauspalveluissa* [Pro gradu, Lapin yliopisto]. Pro gradu -tutkielma, Noora Heikkilä.pdf
- Heino, J. (2020). *Kokemuksia paritulkkauksen toteutumisesta viittomakielen etätulkkauksessa Covid-19 pandemian aikana* [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020112724783>

- Heinonen, M., & Järvelä, P. (2010.) *Tämmöttös Turus. Selvitys Turun alueen nykytilanteesta tulkkauspalveluiden tuottamisen näkökulmasta* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201005118774>
- Heister Trygg, B., & Rautakoski, P. (2010). *Graafinen kommunikointi: Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa*. Kehitysvammaliitto.
- Hietala, M., & Lappalainen, A. (2017). ”*Tulkin rooli on semmonen kommunikaation kanssa pelaava ammattilainen, mahdollistaja*”: Kartoitus viittomakielen ja puhevammaisten tulkkien ammattikuvien eroista ja yhtäläisyyksistä [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/handle/10024/126471>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Humak. (i.a.). Koulutus. Tulkki AMK. Kommunikaatio-ohjaus. Saatavilla 9.9.2022 <https://www.humak.fi/koulutus/tulkki-amk-kommunikaatio-ohjaus/>
- Huuhtanen, K., & Rautakoski, P. (2012). Tulkkauspalvelun perusteet. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (Uud. laitos., s. 93–97). Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Huuhtanen, K. (2012b). Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (Uud. laitos., s. 27–31). Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Huuhtanen, K. (2012a). Mitä kommunikointi on? Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (Uud. laitos., s. 12–25). Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Hynynen, H., Pyörre, S., & Roslöf, R. (2003). *Elämä käsillä: Viittomakielentulkin ammattikuva*. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Ingo, R. (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen: Johdatusta käännöstieteeseen*. WSOY.

- Joutsia, K. & Sillanpää, H. (2020). Asiakkaana puhevammainen henkilö. Teoksessa A L. Karjalainen & K. Wallenius-Penttilä (toim.), *Eri tavoin kommunikoivien kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä*. (s.99–113). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2010). *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja palvelut -yksikkö.
- Kela. (2022). *Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun välitystyö* [Etuusohje]. Saatavilla 23.3.2023 *Vammaistenhenkilöidentulkkauspalvelunvälitystyö.pdf*
- Kela. (i.a.-a). *Vammaisten tulkkauspalvelu*. Saatavilla 23.3.2023 <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-yhteystiedot>
- Kela. (i.a.-b). *Vammaisten tulkkauspalvelun palveluntuottajat*. Saatavilla 10.11.2022 <https://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelu-palveluntuottajat>
- Kieliasiantuntijat ry. (2020). *Viittomakielen tulkkien palkka- ja muut työsuhteen ehdot tuntipalkkaan perustuvassa työsuhteessa 1.4.2020–30.4.2022*. https://kieliasiantuntijat.fi/wp/wp-content/uploads/2020/06/Viittomakielen-tulkkien-suositus-tuntipalkka-1.4.2020_30.4.2022.pdf
- Koslonen, T. (2016). Opetus ja kuntoutusjärjestelyt. Teoksessa M. Takala & H. Sume (2016). *Kieli, kuulo ja oppiminen: Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus* (3. täysin uudistettu painos, s. 81–147). Finn Lectura.
- Kuuloliitto. (2021). *Opas tulkkauspalveluista*. Saatavilla 2.11.2022 https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2022/01/Opas-tulkkauspalvelusta_2021.pdf
- Kuuloliitto. (i.a.). *Tulkkauspalvelut*. Saatavilla 12.4.2023 <https://www.kuuloliitto.fi/toiminta/esteettomyys/tulkkaus/>
- L 133/2010. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.2.2010/133. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133>
- L 27/2016. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 10.6.2016/27. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

- Lahtinen, R. (2006). Kuurosokeille tulkkaus – Haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa N. Hytönen & T. Rissanen (toim.), *Käden käänteessä: Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. (s. 182–198). Finn Lectura.
- Lahtinen, R., & Nuutinen, S. (2020). Kuulonäkövammaisen henkilö asiakkaana ja potilaana. Teoksessa A. L. Karjalainen & K. Wallenius-Penttilä (toim.), *Eri tavoin kommunikoivien kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä* (s. 86–98). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Lahtinen, R., & Palmer, R. (2014). *Kehotarinoita haptiiseilla: kosketusviestejä kaikenikäisille*. Riitta Lahtinen.
- Laine, J. (2006). Tulkkauksen tutkimus viittomakielen tulkin työn kehittäjänä. Teoksessa N. Hytönen & T. Rissanen (toim.), *Käden käänteessä: Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä* (s. 143–162). Finn Lectura.
- Laine, M. (2008). *Paritulkkkaus viittomakielentulkkien käyttöteorioissa* [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu].
- Lampinen, I., & Sallinen, S. (2016). *Tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät eri kommunikaatiomenetelmissä puhevammaisten tulkkauksessa* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201605035943>
- Launonen, K. (2012). Viittomien käyttö kielen ja kommunikointitaitojen kehittämisessä. Teoksessa K. Huuhtanen (toim.), *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa* (Uud. laitos, s. 32–39). Kehitysvammaliitto, oppimateriaalikeskus Opike.
- Livia. (i.a.). *Koulutustarjonta. Puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto*. Saatavilla 9.9.2022 <https://www.livia.fi/koulutustarjonta/puhevammaisten-tulkkauksen-erikoisammattitutkinto-180-osp>
- Loncke, F. (2014). *Augmentative and alternative communication: Models and applications for educators, speech-language pathologists, psychologists, caregivers, and users*. Plural Publishing Inc.
- Nikoskinen, E. (2010). *Viittomakielentulkkien (AMK) työelämään sijoittuminen, koulutuskokemukset ja jatko-opintosuunnitelmat*. [Projektiraportti, Humanistinen ammattikorkeakoulu].

- <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38543/978-952-456-093-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Oldenburg, T. (2021). PUV3 Epäselvän puheen tulkkaus [Powerpoint-diat]. Diakle. <https://diakle.diak.fi/login/index.php>
- Opintopolku. (i.a.-a). Ammatillinen koulutus, puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto. Saatavilla 7.9.2022 <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/amatillinen/4837163/rakenne>
- Opintopolku. (i.a.-b). Tulkki (AMK), Viittomakielen ja puhevammaisten tulkkaus, monimuotototeutus. Saatavilla 18.4.2022 <https://opintopolku.fi/konfo/fi/toteutus/1.2.246.562.17.000000000000000005776>
- Paavonperä, R. (2022). *Kohti yhteistä päämäärää. Toimijuus ja luottamus vammaisten tulkkauspalvelun välitystoiminnassa* [Opinnäytetyö, Diakoniammattikorkeakoulu YAMK]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022053113744>
- Papunet. (i.a.-a.). Apuvälineet. Saatavilla 9.11.2022 <https://papunet.net/tietoa/apuvälineet>
- Papunet. (i.a.-b.). Eleet ja olemuskieli viestinnässä. Saatavilla 12.4.2023 <https://papunet.net/tietoa/eleet-ja-olemuskieli-viestinnassa>
- Papunet. (i.a.-c.). Katsekehikon käyttö. Saatavilla 1.2.2023 <https://papunet.net/tietoa/katsekehikon-kaytto>
- Papunet. (i.a.-d.). Kirjoittaminen ja piirtäminen. Saatavilla 22.9.2022 <https://papunet.net/tietoa/kirjoittaminen-ja-piirtaminen>
- Papunet. (i.a.-e.). Mitä on puhevammaisuus. Saatavilla 24.2.2023 <https://papunet.net/tietoa/mita-on-puhevammaisuus>
- Puhevammaisten tulkit. (2021). Asioimistulkin eettiset ohjeet. <https://www.puhevammaistentulkit.fi/tietoa-meista/tulkin-ammattieettinen-saannosto/>
- Pulli, T. (1995). *Tulppa suusta: Puhevammaisten tulkkipalvelun järjestäminen kunnissa: kuvaus kehittämistyöstä ja AAC-menetelmien käytöstä*. Kehitysvammaliitto.
- Raappana, T. (2012). Kommunikaation ohjaaminen. Teoksessa T. Haaksilahti, S. Laatikainen, P. Rainò, U. Aunola, M. Salonsaari, & R. Torppa. *Viiton ja ohjaan: Viittomakielen ohjaajan oppikirja* (s.189–226). Opetushallitus.

- Rastas, A. (2005). Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusu-
vuori, & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuoro-
vaikutus* (s. 78–102). Vastapaino.
- Rautavaara, A., & Kokko, J. (2006). *Kuulo- ja puhevammaisten verkostoituvat
tulkkipalvelut: Selvitys alueyhteistyön tuloksellisuudesta ja vaikutuk-
sista*. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Riveria. (i.a.). *Hakijalle. Erikoisammattitutkinnot. Puhevammaisten tulkkauksen
erikoisammattitutkinto*. Saatavilla 9.9.2022 <https://www.riveria.fi/hakijalle/erikoisammattitutkinnot/puhevammaisten-tulkkauksen-erikoisammattitutkinto/>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005b). Johdanto. Teoksessa J. Ruusu-
vuori, & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s.
9–21). Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005a). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Te-
oksessa J. Ruusu-
vuori, & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu: Tutkimus,
tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 22–56). Vastapaino.
- Suomen puhevammaisten tulkit ry. (2022). *Historiikki 2017–2022. Matkalla tä-
hän päivään*. Saatavilla 19.4.2022 [https://bin.yhdistys-
avain.fi/1594214/TSKQGRUwMlyllaDZy6u10XJxOu/SPT_histo-
riikki_2017-2022.pdf](https://bin.yhdistys-avain.fi/1594214/TSKQGRUwMlyllaDZy6u10XJxOu/SPT_historiikki_2017-2022.pdf)
- Selin, P. (2001). *Hyvään käytäntöön: Viittomakielentulkkausta parityönä Käpy-
län iltaoppikoulussa*. Kuurojen liitto.
- Tommola, J. (2006). Tulkkauksen kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa N. Hy-
tönen & T. Rissanen (toim.), *Käden käänteessä: Viittomakielen
kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. (s. 128–142).
Finn Lectura.
- Topo, P. (2000). *Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut: Vammaispalvelulain
toteutuminen*. Stakes.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uu-
distettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Villikka, O., & Väisänen, S. (2020). *”Mä oon siinä se salapoliisi”*: Hiljainen tieto
ja tulkkauksen, kun puhevammaisten tulkin asiakkaana on afasiaan
sairastunut henkilö [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkea-
koulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202005067567>

Virtanen, H. (15.6.2022). Helponnetuista viittomista se kaikki alkoi: Tikoteekki laajentui projekteista verkostoiksi. *Ketju*. <https://ketju-lehti.fi/aiheet/kehitysvammaliitto-70-vuotta/helponnetuista-viittomista-se-kaikki-alkoi-tikoteekki-laajentui-projekteista-verkostoiksi/>

LIITE 1. Haastattelukutsun saatekirje

Hei!

Olemme viimeisen vuoden tulkkiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun kampukselta ja etsimme opinnäytetyötämme varten puhevammaisten tulkkeja haastateltavaksi meitä suuresti kiinnostavaan aiheeseen paritulkkauksen tarpeellisuudesta puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa. Laineen opinnäytetyön (2008) mukaan viittomakielen tulkkauksessa paritulkkaus on jo vakiintunut käytäntö, ja se takaakin tulkkauksen laadukkuutta sekä vähentää tulkkien kuormittavuutta. Puhetta tukevaa ja korvaavaa tulkkausta tuotetaan kuitenkin valtaosassa tulkkauksia yksin.

Tarkoituksenamme on selvittää paritulkkauksen tarpeellisuutta ja soveltuvuutta puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa. Erityisesti meitä kiinnostaa paritulkkaus tulkkauksen laadun ja kuormittavuuden näkökulmasta, tulkkien keskinäisen yhteistyön vahvistajana ja ammatillisen kasvun tukijana: olisiko tulkkipari hyödyksi?

Paritulkkauksella tarkoitamme tapaa, jossa aktiivitulkki ja tukitulkki vuorottelevat tulkkauksen aikana, mutta ovat molemmat koko ajan tulkkaustilanteessa läsnä.

Nauhoitamme haastattelun vastausten analysointia varten ja vain me käsittelemme äänitettä. Teidät haastateltavat anonymisoidaan Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimuseettisten sääntöjen mukaan, joten haastattelunauhoituksesta, muistiinpanoista tai valmiista opinnäytetyöstä haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Saatamme käyttää opinnäytetyössämme yksittäisiä suoria sitaatteja. Kaikki haastattelun materiaali pysyy vain meidän hallussamme ja ne poistetaan opinnäytetyön valmistuttua keväällä 2023.

Haastattelun aiomme toteuttaa mahdollisuuksien mukaan ryhmähaastatteluna **maanantaina 7.11.2022 klo 17–19 Old Millin tiloissa Turussa.**

Ilmoitathan osallistumisestasi ja mahdollisista ruoka-allergioista

16.10. mennessä, jotta osaamme varautua tarjoiluihin. Osallistujille kerromme tarkemmat lisätiedot marraskuun alussa.

Jos haluaisit osallistua, mutta päivämäärä tai kellonaika ei sovi sinulle, otathan meihin yhteyttä!☺

Yhteydenottoa odottaen,

Juulia Lindroos

& Saija Seppälä

LIITE 2. Haastattelukutsun muokattu saatekirje

Hei!

Olemme viimeisen vuoden tulkkiopiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun kampukselta ja etsimme opinnäytetyötämme varten puhevammaisten tulkkeja haastateltavaksi meitä suuresti kiinnostavaan aiheeseen paritulkkauksen tarpeellisuudesta puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa. Laineen opinnäytetyön (2008) mukaan viittomakielen tulkkauksessa paritulkkaus on jo vakiintunut käytäntö, ja se takaakin tulkkauksen laadukkuutta sekä vähentää tulkkien kuormittuvuutta. Puhetta tukevaa ja korvaavaa tulkkausta tuotetaan kuitenkin valtaosassa tulkkauksia yksin.

Tarkoituksenamme on selvittää paritulkkauksen tarpeellisuutta ja soveltuvuutta puhevammaisten henkilöiden tulkkauksessa. Erityisesti meitä kiinnostaa paritulkkaus tulkkauksen laadun ja kuormittavuuden näkökulmasta, tulkkien keskinäisen yhteistyön vahvistajana ja ammatillisen kasvun tukijana: olisiko tulkkipari hyödyksi?

Paritulkkauksella tarkoitamme tapaa, jossa aktiivitulkki ja tukitulkki vuorottelevat tulkkauksen aikana, mutta ovat molemmat koko ajan tulkkauksilanteessa läsnä.

Nauhoitamme haastattelun vastausten analysointia varten ja vain me käsittelemme äänitettä. Teidät haastateltavat anonymisoidaan Diakonia-ammattikorkeakoulun tutkimuseettisten sääntöjen mukaan, joten haastattelunauhoituksesta, muistiinpanoista tai valmiista opinnäytetyöstä haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Saatamme käyttää opinnäytetyössämme yksittäisiä suoria sitaatteja. Kaikki haastattelun materiaali pysyy vain meidän hallussamme ja ne poistetaan opinnäytetyön valmistuttua keväällä 2023.

Haastattelun aiomme toteuttaa mahdollisuuksien mukaan ryhmähaastatteluna **maanantaina 7.11.2022 klo 17–19 Old Millin tiloissa Turussa tai torstaina 10.11.2022 klo 17.30–19.30 etänä Teams-kokouksessa.**

Ilmoitathan, kumpaan päivään osallistut ja mahdollisista ruoka-allergioista **4.11. mennessä**, jotta osamme varautua tarjoiluihin. Osallistujille kerromme tarkemmat lisätiedot sähköpostitse, etäkokoukseen ilmoittautuneille lähetämme Teams-linkin 9.11.

Yhteydenottoa odottaen,
Juulia Lindroos
& Saija Seppälä

LIITE 3. Haastattelukysymykset

Taustatiedot

- Koulutustausta
- Työvuodet
- Yksinyrittäjä vai työntekijä?
- Kelan välitysalue

Paritulkkauksen käytännöt

- Oletko tehnyt paritulkkausta?
  - >Jos olet tehnyt, mikä on ollut kommunikointikeino?
- Miten toteutettu?
  - >Päivä puoliksi vai vuorottelu tulkkaustilanteessa? Miten on jaettu, esim. ympäristön/kolmannen osapuolen tulkkaus ja asiakkaan tulkkaus?
- Millaisissa tilanteissa olet tehnyt paritulkkausta? Minkälaiden asiakkaiden kanssa?
- Paritulkkauksen hyötyjä ja haittoja?
  - > esim. onko ollut/olisiko asiakkaalle haitaksi kaksi vuorottelevaa tulkkiä?
- Kuinka usein tulee paritulkkaus keikkoja?
- Kuinka usein olet pyytänyt tulkkiparia? Oletko saanut sen vai et? Miksi olet pyytänyt?
- Miten valmistaudut/valmistautuisit paritulkkaukseen?
- Mitä sovitaan tulkkiparin kanssa?
- Onko ollut tilanteita, jolloin mielestäsi paritulkkaus olisi ollut tarpeen? Onko tullut mieleen tilanteessa vai tilanteen jälkeen? Oletko ilmoittanut siitä jonnekin?
- Miksi teidän mielestänne paritulkkaus on puhevammaisten tulkkauksessa vähäistä?

Keskinäinen yhteistyö = kollegiaalinen tuki

- Olisiko paritulkkaus tarpeellista ammatillisen kasvun ja kollegiaalisen tuen näkökulmasta? Miksi/miksi ei? (Entä asiakkaan hyödyn näkökulmasta?)
- Kasvukeskuksiin (tulkkikoulutus AMK+EAT) /isoihin kaupunkeihin sijoittuminen, onko mahdollisuutta paritulkkaukseen kaikkialla, missä tulkkeja ei ole tarpeeksi?
- Koetteko, että paritulkkaus on vaikuttanut/voisi vaikuttaa ammatilliseen kehittymiseen?
- Vaikuttaako työvuodet tuen tarpeeseen?

Laatu ja kuormittavuus

- Voisiko paritulkkaus vaikuttaa tulkkauksen laatuun?
- Miten itse määrittelisit vaativan tason tulkkauksen? Minkälaisia tulkkauksia olet itse tehnyt, jotka määrittelisit vaativan tason tulkkaukseksi? Olitko yksin tulkkiä?
- Millaisia ovat pitkät tilaukset puva-tulkkauksessa (verrattuna vk-tulkkauksen 2h rajaan)? Oletko tehnyt pitkiä tilauksia yksin, olisitko tarvinnut tulkkiparia?
- Ymmärtääkö Kela puva-tulkkien kuormituksen yksin työtä tehdessä?